

OBUSHINGANYANYA

I. Obushinganyanya n'obwôrhere bw'omuntu

*Okulongereza Nyamuzinda n'okuyâka ecâha.
Okulwîra obushinganyanya*

¹ Muzigire obushinganyanya*, mwe murhegeka igulu omu bya Nyakasane, mukaz'igerêreza enkengêro zishingânîne mukaz'imulonza n'omurhima gushongwîre.

² Bulyâla abarhamurhega, anabaleke bamuhikeko, n'abacîmwikubagira, anacîyêrekebo.

³ Enkengêro z'ebinzongonzongo zinahambule omuntu kuli Nyamuzinda; n'Ogala-byoshi baka-murhega anabonêsa abasirhe nshonyi.

⁴ Nanga, Obushinganyanya burhajà omu murhima mubî, burhajà n'omu mubiri gushangîra ecâha.

* **1:1 1, 1** - Obushinganyanya bàdesire aha, kwo kushimba amarhegeko ga Nyakasane, nk'oku gayandisirwe omu citabu c'irhegeko erhi omu murhima nkana. Kwo kunali nka kula omuntu anashimba enjira buzira kuyahuka na buzira kuhabuka. - Omwandisi w'eci citabu acihizire ahâli ha Salomoni (9, 7-8.12); kwo kubwîraga abandi barhegesi ihano. Ci kwône arhali Salomoni ci ihano lya muyahudi walonza okuhanûla abâbo Buyahudi mpu bakanarhebwa n'abapagani. - Okulonza Nyamuzinda: kanji kanji abalêbi (Amo 5, 4) n'abarhimanya b'omu Israheli (Mig 8, 17) balâlîka abantu mpu balonze Nyamuzinda. Kwo kulwîra obushinganyanya.

⁵ Na Mûka Mwimâna orhulera, anakaz'iyâka enderha-kubirhi, arhalirâna abagerêreza buzira bukengêre arhanakwirirwa obubî buyishe.

⁶ † zâyo. Ye ciri-ebulâbi c'okunali c'omurhima gwâyo n'ebinwa byâyo anabiyumve.

⁷ Nêci, Omûka gwa Nyakasane guyunjwîre igulu, na bulya gwo gugwâsa‡ byoshi haguma, guyishi ngasi kanwa kaderhwa.

Akasheba ka Nyamuzinda

⁸ Ntâye ôderha akanwa kagalugalu wâkafume, akasheba ka Nyamuzinda karhankamusiga.

⁹ Emirali y'enkola-maligo bayidôkereza bayimanye, izû ly'ebinwa byâge lyahikako Nyakasane lyo obulala bwâge buhanwa.

¹⁰ Okurhwiri kuli-luhali byoshi kuyumvîrhiza ciru n'izû ly'owacîduduma erhi kunaliyumvîrhe,

¹¹ Mumanyâge okucîduduma kwa busha busha, Mulange akanwa kinyu oku iderha libî; akanwa kafuma omuntu karhagenda cîru, akanwa kanyesi lufû kalêrhera omuntu,

Olufû

† **1:6 1, 6** Emwa Abayahudi, ensiko kwo ziri aka omurhima: zo zisîma zo zinafâ mungo (Mig 23, 13; Lul 16, 7; 73, 21; Ayu 19, 27). Omurhima nago, gunasîme, gugerêreze erhi gubê n'amakengu. Kanji kanji ensiko n'omurhima bijâ haguma (Lul 7, 10; 26, 2; Yer 11, 20; 17, 10; Maf 2, 23): kuli kuderha omuntu yêshi nka kula rhuderha omubî mpu abîhire obûla n'obudiku. Okumanya omuntu omurhima n'ensiko, kwo kumumanya yêshi. ‡ **1:7 1, 7** Okayumva mpu ebirumbu by'omuntu byagwârha haguma erhi mûka! Eby'eno igulu nabyo, byoshi bibâ bigwârîne, ci mûka gwa Nyamuzinda guruhuma hyagwârha haguma. Kwo kuderha oku akantu Nyamuzinda amâlîka ntâko kabêho. Nyamuzinda orhubîka (Kol 1, 17; Hbr 1, 3).

¹² Murhacîhamagaliraga olufù n'amahabwe g'obuzîne bwinyu, murhacîhamagaliraga okuhera n'emikolo y'amaboko ginyu.

¹³ Nyamuzinda arhalemaga olufù§, arhak-wirirwa okuhera kwa abazîne.

¹⁴ Alemire byoshi mpu byoshi bihabè*, ebiremwa by'eno igulu bibà bya kuciza, birhabâmo bwôge bwa kuyîrha ciru ehitya, n'okuzimu arhali kwo kurhegeka igulu;

¹⁵ bulyâla obushinganyanya bujira akalamo karhahwa†.

Enkola-maligo

¹⁶ Enkola-maligo‡ zôhe zinabe zamakema

§ **1:13 1, 13** Hali olufù lw'omubiri, n'olufù lw'iroho lulerhwa n'ecâha lunahêka ehwa lufù l'ensiku n'amango. Igulu lyâlemagwa na Nyamuzinda, lyâli lishingânine: harhâli lufù, harhâli bulyâlya, harhâli ciryanyi. Gwâli gulya murhûla Yesha'yahu adesire gwâbâ amango ga Masiha (11, 6). Omuntu yêne ye wadwîrhe obubî ci arhali wundi wundi, arhanali Nyamuzinda. Ntâ lufù na ntâ buhanya bulushire okugomera Nyamuzinda: obwo bugoma, lwo lufù lw'enkola-maligo. Omushinganyanya yêhe, âyôrha ashizire Nyakasane-Mukunda-Kalamo, okufâ kwâge, kurhabâ kufâ ci kurhabaluka. Akalamo k'ensiku n'amango ko bamulemire, yo na ntanda bamubîkîre. *

* **1:14 1, 14** Nyamuzinda ye Nyamubâho; ye nn'okubâho kwoshi: erhi âlema, alonza habè ebi ahangira oku kubâho kwâge. Alonza bihabè! † **1:15 1, 15** Omuntu ôkulikira amarhegeko ga Nyakasane, ye mushinganyanya; njira yahêka ebwa kalamo abâ akulikîre. ‡ **1:16 1, 16** -Enkola-maligo zidesirwe ahâla, bali Buyahudi ba mihabâ: balya bâlesire okwâbo bashimba okwa abapagani. Nkaba ciru n'abapagani bakola ebigalugalulu nabo baganjirwe muli ezo nkola-maligo. Enkola-maligo ziri mwanya gwa Walufù, nka kulya Israheli gwo mwanya Nyamuzinda acîshozire (Lush 32, 9; Zak 2, 16), na Nyamuzinda gwo mwanya gw'omushinganyanya (Lul 16, 5; 73, 26; 142, 6).

olufù zishub'inaluhamagala, mpu zamabona aha omwîra ali, zimurhamirage obwo, zimunywâne, bulya ziyumvîrhe zisîmire okubà mwanya gwâge.

2

¹ Nka bakola bacîderheza omu buhwinja bwâbo, banayishe erhi: «Akalamo kîrhu kali kofi kanayunjwîre mirenge, ntà bufumu amango olufù lwamahambira omuntu, ntà mulenga wakalikûza omuntu omu nfune za nnakuzimu.

² “Kahanga rhwâburhîrwe, rhwazinda erhi rhuli nka abarhahali. Omûka rhuyîsa gunali mugî kwône, n'enkekengêro zîrhu, enali nkunyakunye ecîbalalira erhi omurhima gurhinda”;

³ “eyo nkunyakunye ekazima, n'omubiri gwîrhu gunashube luvù, n'omûka gunahirigirhe nka hi-boho hyangu”.

⁴ “Oku ensiku zagera erhi n'izîno lîrhu lyânayibagirwa, ntâye wacikengêre emirimo yîrhu, obuzîne bwîrhu kwo bwagera nka nshando za citù, bunyâmûke nka lwikungu lwo luhivwa n'emisholo y'izûba, lwo lunyamûka erhi luyumva ehidûrhu hy'izûba”.

⁵ “Nêci, ensiku zîrhu ziri kugera kwa cizunguzungu, olufù lurhashubira enyuma, ifundo lyâmafundikwa: ntâye ogaluka”.

⁶ “Erhi hiri eyo! Rhulye ebinjà-binjà, rhukolêse ebiremwa n'obushiru nka bâna ba misole”.

⁷ “Rhunywe amamvu rhulaluke rhunacîshîge amalâshi, rhurhalindaga obwâso bw'empondo bwahungumuka.”

8 “Rhujire ebimanè bya amauwa ga roza rhuhire oku irhwe, rhujire duba rhurhacihungu-muka*.”

9 “Harhajiraga owa muli rhwe warhala, ngasi hantu rhulekeho ecêrekane c’obusîme bwîrhu: gwo mwanya gwîrhu co na cigabi cîrhu”».

Erhi rhuhimbe amalala

10 «Omushinganyanya†, orhagwêrhi hyâge rhu-mulibuze, ciru n’omukana, emvi z’omushosi okola mulamu rhurhazikengaga.

11 “Emisî yîrhu libè lyo likola irhegeko ly’obushinganyanya, bulyâla ôrhajira misî ye na busha”.

12 “Rhushimbûlule omushinganyanya bulyâla ye rhusîsire, ashimbulwire olugendo lwîrhu. bulya adwîrhe arhutumuza okuvuna amarhegeko, anadwîrhe arhushobeka obulenzi oku balezi bàrhuleraga”.

13 “Adwîrhe acîkunga mpu ye yîshi Nyamuzinda, anadwîrhe acîderha mugala wa Nyakasane”.

14 “Okubâho kwâge kuli kutumula kw’enkengêro zîrhu, rhukamulolakwo kwône, rhunayumve rhutumwîre”.

15 “Oku ayôrha arhali kwo abandi bayôrha, obwôrhere bwâge bubà bwâgo bwâgo”.

16 “Omu masû gâge rhuli bikabulirwa‡; kuyâka arhuyaka nka kula bayâka ishembo. Anajè

* **2:8 2, 8** Vulgata ayûshwîre aha, erhi: «ntà bulambo rhurhâyâbukiremwo». † **2:10 2, 10** Omushinganyanya ali muntu orhagenda nabo, kushékera bamushekîre, mpu «mushahu ôrhajira cici», bulyâla yêhe arhazimba, mpu bici akakengêrwa!

‡ **2:16 2, 16** Mpu abashinganyanya bâzinda erhi bo bayâzize, kulya Ayubu abâga amâkena anashub’ishumbûka, agâla arhalusa aharhanzi.

ahamagaza mpu olufù lw'abashinganyanya lubà lw'iragi; n'okucíkunga mpu yêhe Nyamuzinda y'îshe”.

¹⁷ “Muleke rhulole erhi ebinwa byâge biri by'okuli, rhusingirize obuzinda bwâge oku bwâbà”.

¹⁸ “Akabà omushinganyanya ali mwene Nyamuzinda, Nyamuzinda amuyimangira, amurhenza omu nfune z'abashombanyi bâge”.

¹⁹ “Rhurhang'imugera, rhumujâcire, rhumulibuze rhuyîsh'imana ntyo erhi anali mutûdu, rhwâmana erhi ayish'ihira omurhima omu nda”.

²⁰ “Rhumutwire olufù lubî, bulya acîkubagîre mpu bamurhabâla§”.

Okuhaba kw'enkola-maligo

²¹ Kwo ziderha ntyôla enkola-maligo, ci kwône kuli kuhaba; obubî bwâbo bunakaz'ibahûsa.

²² Barhishi amahwe ga Nyamuzinda, barhalinga okuhemberwa obushinganyanya, barhanalonza ciru okuyêmêra oku hali oluhembo lw'amaroho gacîre.

²³ Nêci, Nyamuzinda alemire omuntu okurhafâ, amujira nshusho y'obwôhere bwâge.

§ 2:20 2, 20 Ebi binwa, burhanzi bo babibwîragwa Abayahudi b'e Aleksandriya, balya balahiraga bwashimba enkômedu z'e mahanga. Abâbo Buyahudi, irumbi mpu basirimu, bâkaz'ibashekera. Buzinda, omu Ndagâno Mpyâhya, abakristu bayumva oku biyêrekîre binaganire okubabala kwa Kristu, mushinganyanya ôrhajîbwa omu irhwe, ye washekeragwa n'enkola-maligo (Hbr 12, 3; Mat 27. 43).

24 Bwâgalwa bwa shetani* bwarhumire olufù lujà omu igulu, abamushiga nabo bône bacîbonerakwo.

3

Abashinganyanya n'enkola-maligo

¹ Amaro ho g'abashinganyanya gôhe, omu nfune za Nyamuzinda gabà, na ntà malibuko gabahikakwo.

² Omu masù g'abahwinja, ko bali nka abafîre; okurhenga kwâbo hano igulu kwabà nka kuhanyagala,

³ n'okurhusiga kwâbo kwabà nka kuhera, ci kwône bôhe omu murhûla* bacîbêrîre.

⁴ Akabâga omu masù g'abantu buhane bahâbirwe, bâli bayunjwîre bulangâlire bwa kurhafà;

⁵ oku malibuko masungunu, bâyîsh'ihâbwa binjà binji; kurhangula Nyamuzinda abarhangulaga, anabugâna bamukwânîne.

⁶ Abarhangula nka masholo omu cibeye, abayankirira nka nterekêro.

⁷ Olusiku ayish'ibarhandûla kulangashana balangashana, bakanye nka nkunyakunye ya bukere bw'oku nyumpa.

⁸ Bârhegeka amashanja banalye ebihugo, naye Nyakasane abarhegeka ensiku n'amango.

* **2:24 2, 24** Lolà muli Maf 12, 9; 20, 2; Ywn 8, 44; 1 Ywn 3, 8. Olufù shetani adwîrhe omu igulu, lunali lufù lw'iroho n'ebilukulikira: lufù lw'omubiri (Bush 1, 13; Rom 5, 12. Olole n'amahugûto g'ecigabi ca burhanzi 1, 13). * **3:3 3, 3** Omurhûla, cirhali cibula ca ntambala cône, ci kunali kulugirwa n'ebinja omu bwâmi bwa Nyamuzinda (3, 7-8).

⁹ Abacîkuhagîreye bâyumva bwinjà, n'abàli bemêzi babêra aha burhambi bwâge omu buzigire, bulyâla abîshogwa† bâge bo babona oburhonyi n'olukogo.

Enkola-maligo

¹⁰ Abalenzi, kulya kubà bàlekêrîre omushinganyanya banacîrhenza kuli Nyakasane, bahâbwa obuhane bw'ekengêro zâbo.

¹¹ Nêci bali bahanya‡ abantu bagayaguza oburhirnanya bakagayaguza n'ihano, busha balangâlire, busha badwîrhe barhamira, na ntà bunguke bw'emikolo yâbo;

¹² bakâbo basirhe, abâna bâbo bigamba, iburha lyâbo liri lihehêrere.

Aha omuntu akaburha kubî akagumba

¹³ Iragi lyâge omukazi orhaburha§ ci arhalikwo ishembo, olya nn'encingo erhahêkwako ishârha; olusiku lw'okurhandûlwa kw'amaroho, lyo babona oku muzîre.

† **3:9 3, 9** Oluhembo lwa abarhonyi ba Nyamuzinda, kwayîsh'ibà kukula omu burhonyi bwâge n'okumulirâna: kwo kumumanya bwinjà. Ntyo, oluhembo buli bumanye n'ohurhonyi (Rhulole muli Ywn 15, 9; 17, 3.26). ‡ **3:11 3, 11** «Omwâna Orhumva îshe na nina ayumva muguma wa ngunga». Oburhimanya bàdesire aha burhali bw'emurhima, ci hurhimanya omu bwôrhere n'omu lugendo: lugendo lukulikire enjira eyêrekînwe n'oburhimanya bw'emurhima. Kuyumva ihano n'okulikulikira. § **3:13 3, 13** Oku Muyahudi obugumba bwâli buhanya, ciru zàli nshonyi oku muntu. Iburha càli cêrekane c'omugisho gwa Nyamuzinda. Omukazi w'engumba nk'ali mudahemuka, obwîrhonzi bwâge bwayêreka bunayêmêze abandi oku ali muzîre.

¹⁴ Naye ali w'iragi omulume bashahwîre ci kwône wa kuboko kurhakola maligo, arhan-agerêreza nkengêro ngalugalu kuli Nyakasane: ashobôla engalo y'okunali oku budahemuka bwâge, mwanya mununu ashobôla omu ngombe ya Nyakasane.

¹⁵ Bulyâla obunguke bw'emikolo minjà buyunjwîre irenge, guruhirigirha omuzî gw'oburhimanya.

¹⁶ Ci kwône abâna b'oku lugurhu barhakatwa, iburha ly'omu bugonyi kuherêrekera lyaherêrekere.

¹⁷ Ciru bakalama kurhi barhashîbirirwe, bazinda erhi bashosihala buzira irenge;

¹⁸ na bakafâ duba barhabone calangâliza, barhabone carhûliriza olusiku lw'olubanja;

¹⁹ nêci, kuminya ziminya ensiku nzinda z'enyumpa mbî.

4

Enkômedu nyinjà

¹ Owabâ arhagwêrhi mwâna nka agwêrhe enkômedu* nyinjà, ye mukulu, bulyâla okurhafâ kunanîre oku kukengêrwa enkômedu nyinjà. Nyamuzinda abâ ayirhonyize, n'abantu kwo na kwo.

² Enkômedu, nk'eri hôfi, banayiyige, nk'erhali hôfi bacifinjeyo, eyambisirwe ecimanè c'okuhimana ensiku n'amango, bulyâla yahimîne omu ntambala buzira kuhemuka.

* **4:1 4, 1** Okukengêrwa kuli kurhafâ. Oyu bakengîre erhi azîne omu bukengêre. Ntyo, ôwafâ nka akozire ecijiro cinjà, abandi bâkaz'imudulirakwo, kwo ali nk'ôrhafiri.

Enyumpa mbî...

³ iburha ly'endyâlya, ciru lyakaluga, linali lya busha, kwo liyisha nka mashami ga cisholo, lirhamere mizî†, lirhanabone nsimiko lyayiman-girakwo.

⁴ Ciru lyakarhang'ibà nka lyaluza amashami, bulyâla lirhagwêrhi nsimiko oku idaho, empûsi yanalihenangula likunduke n'omuhûsi gw'erya mpûsi.

⁵ amashami g'eryôla iburha gavunika ganaciri marhò, amalehe gâlyo garharhengemwo bungeke buci, garhalibwe erhi kurhôha kurhuma, garhanakole kafu ka ruguru.

⁶ Abâna barhenga omu îrò ly'obulyâlya, hano Nyamuzinda akola abadôsa, bône bo banayêrekana obubî bwa ababusi bâbo.

Okufà murhò kw'omushinganyanya

⁷ Omushinganyanya yêhe ciru akafà murhò, arhâbule kuluhûka‡.

⁸ Obushosi bukengwa, arhali bulà bulêrhwa n'ensiku nyinji, nîsi erhi bulà baganjira emyâka;

⁹ Oburhimanya nabwo zinabe mvi z'omuntu, akalamo karhalimwo izâbyo nako erhi bunali bukulu.

¹⁰ Ali asimîsize Nyamuzinda ozîne anarhona emunda ali, na bulyâla omu karhî k'enkola-maligo ali, azurundukanwa.

† 4:3 4, 3 Okumera emizi kuli kusêra, kwo kumina kw'emburho okwo, kwo kunarhuma yajinîrira. ‡ 4:7 4, 7 4. 7: Okwo kuluhûka kwo kujà omu murhûla (rhulole 3, 3).

¹¹ Ahêkwa ntyo mpu lyo obubî bulek'isherêza obukengêre bwâge, n'obulyâlya bulek'ihabula omurhima gwâge;

¹² bulyâla okuhenekera obubî kunasîke obwinjà, n'enzungu amagene galêrha, enasherêze omurhima gurrhâli gucibîhâ.

¹³ Okutwa bwinjà na duba, kwarhuma ashuba mulamu.

¹⁴ Omurhima gwâge gwàli gusimîsize Nyakasane, okwôla kwarhuma amurhenza duba omu nkola-maligo. Olubaga lunabone okwo erhi lurhanayumvîrhi kwo kuderha kurhi, bulyâla barhahiziri aka kanwa oku murhima:

¹⁵ Abîshogwa ba Nyakasane banasîme babona babêrirwe obwonjo, n'abatagatîfu bâge bashanga olwâkiro.

Barhafà kuguma

¹⁶ Omushinganyanya ofîre ayâgiriza ababî bazîne, n'oburhò buhisire duba oku bugula, buyâgirize obulamu bw'enkola-maligo.

¹⁷ Olubaga lunabone okuyûrha kw'omurhimanya, ci erhi barhanayumvîrhi mirâli mici Nyamuzinda agwêrhe kuli ye, nîsi erhi ecirhumire Nyakasane amukema.

¹⁸ Okubona banabone barhânashibirire, ci kwône Nyakasane yêhe kushekera abashekera.

¹⁹ Barhârham'ihinduke cijandagwa ca cirunda, omu karhî k'ababire bagwârhwâ n'enshonyi z'ensiku n'amango. Nyakasane abakwêba barhoge butuli, burhashagala, abashugula abakûle oku nsimikiro zâbo; baherêrekere lwoshi lwoshi, bayumve emikero mibishi, n'izîno lyâbo liherêrekere.

Enkola-maligo aha rukîko

²⁰ Hano babà bakola baganjirwa ebyâha, bay-
isha bayunjwîre bihamba, amaligo gâbo go
gabajîsa lubanja ganabashobeke.

5

¹ Ago mango lyo omushinganyanya
ayimanga buzira bwôba, omu masù
g'abakazâg'imurhindibuza, balya
bakazâg'ikengula amalibuko gâge.

² Amango bamubona, musisi bageramwo,
basômerwe n'okubona ye wamacira.

³ Babwîrane obwo n'ebihamba emurhima,
n'ebirengerenge n'ecifufu:

⁴ «Erhi kali olya rhwakazâg'ishekera mîra oyo
wâni, olya rhwakazâg'ijâcira rhwanamukwâma,
omu buhwinja bwîrhu, obuzîne bwâge rhwabu-
jira isirhe, n'olufù lwâge rhwalujira kufà kwa
nshâhu

⁵ Kurhi amaganjiragwa omu karhî ka bene Nya-
muzinda? Kurhi amâbonaga ogwâge mwanya
omu karhî k'abatagatîfu?

⁶ Nêci kuhabuka rhwàli rhuhabusire*,
rhwârhenga omu njira y'okunali, akamole
k'obushinganyanya karharhumolekeraga,
n'izûba arhali rhwe lyâbashîre.

⁷ Rhwayigurhîre omu njira z'ababî
n'ez'emihera rhwâtwikanya omu mpinga
zirhabamwo njira, n'enjira ya Nyakasane
rhwayihaba.

* **5:6 5, 6** Kuhabuka bulya balesire: «Njira y'Obushinganyanya»
(Mig 16, 31; 21, 16).

⁸ Okugayana kwîrhu bici kwarhudwîrhîre? Bungere buci rhwakuzire omu bugale n'omu bulimbi?

⁹ Ebyo byoshi kwo byagezire nka cizunguzungu, nkakula balibirhana omwanzi.

¹⁰ Nka kula obona obwârho bwagera omu mulaba, orhânacibone omukâba bwayishagamwo, nîsi erhi omubunda batwâga omu kubera amîshi.

¹¹ Nka kula obona akanyunyi kabalala omu cirêre orhanabone omukaba kageziremwo; onabone kajè kashûrha empûsi kayirhimbe ebyûbi, onabone kajè kakâba emboho yanayisha yashungûrha, kacîhè enjira omu kurhimba ebyûbi, orhânacibone ciru ecimanyîso ciguma c'aha kageraga.

¹² Nka kula onabona omwampi guhenesire, emboho gwarhulaga enashubire haguma, orhanacimanye njira ehi gwayishagamwo.

¹³ Nîrhu kwo na kwo: oku rhwaciburhwa ntya, mpu arhacihali! rhurhanayêrekanè, ciru n'olushando luguma lw'obwôrhere bwinjà: omu bubî bwîrhu rhuhwerîre[†].

¹⁴ Nêci, obulangâlire bw'enkola-maligo, kwo buli aka obwôya bwo buyehûlwa n'empûsi, kwo buli aka omufula empûsi ebalaza, kwo buhirigirha nka mugî empûsi eyehwîre, nka kukengêrwa kw'ecigolo ca lusiku luguma.

*Enkola-maligo
bw'abashinganyanya*

n'obulangâlire

[†] 5:13 5, 13 Ahâla, Vulgata ayushwire erhi: «Binwa ba nyankola--maligo bâderhaga omu kuzimu ebyo».

¹⁵ Abashinganyanya bôhe, akalamo kâbo ka nsiku n'amango; oluhembo lwâbo omu nfune za Nyakasane luli, n'Ow'Enyanya abashîbirîre‡.

¹⁶ Nyakasane yêne wabayambika n'okuboko kwâge, ishungwè ly'obwâmi n'irenge, n'ecimanè c'okuboko kwâge, bulyâla kulyo kwâge abacingamwo, kuboko kwâge kwababêra mpenzi.

¹⁷ Ayish'iyanka obushiru bw'obwâgalwa bwâge ebè mirasano, afumbike ebiremwa amatumu g'okucîhola oku babisha.

¹⁸ Ayanka obushinganyanya ebè mpenzi, n'okutwa olubanja-burhalenganya yo nsirha àyambala;

¹⁹ âyanka obwimâna bwâge burhajîbwa omu irhwe ebè yo mpenzi yâge.

²⁰ Omutula gwâge gurharhûla âgujira ebè ngôrho nyoji, n'igulu lyamulusa oku matabâro baj'ilwîsa engabo y'Ebirhumva.

²¹ Orhumeme rhwâpamuka nka myampi mi-lashe, rhurhenge omu bitù nka kulya rhurhenga oku muherho mufôle bwinjà, rhugend'igwa aharhêge.

²² Amasini gakaz'ibanda olubula luyunjwîre mutula, amashinji gazûka gabahêkekwo omutula, n'enyîshi zâbahêkakwo omuhûsi gw'omujina.

²³ Omûka gw'obulume gwabafûhira, gubayêrûle kula empûsi ejira. Ntyo kwo obubî bwâshaba igulu lyoshi, n'obumînya bukundule entebe z'abagale.

‡ 5:15 5, 15 5, 15: Nîsi erhi «Oluhembo lwâbo muli Nyakasane luli», yêne ye «mwanya» gwâbo (rhulole muli Lul 16, 5-6; 73, 26)

II. Salomoni n'okulongereza obushinganyanya

6

Abâmi bakwânîne balongereze obushinganyanya

¹ Muyumve mwe bâmi, muyumvîrhize bwinjâ. Mucîyîgîrize, mwe bâmi b'e mahanga.

² Murhege okurhwiri mwe murhegeka embaga, mwe mulimbira obunji bw'engabo zinyu.

³ Nyakasane ye wamuhâga obuhashe, n'obukulu, Ow'Enyanya wamuhâgabo, Yêne ye walola emikolo yinyu anasingirize enkengêro zinyu,

⁴ N'akabâga oku muli barhonyi omu bwâmi bwâge, murharhegekaga n'obushinganyanya, murhakulikiraga irhegeko, murhanakulikiraga enjira y'obulonza bwa Nyamuzinda,

⁵ akolaga amuhonera n'obukali bwoshi buzira kulâliza. Bulya nêci abanênênè bâyîsh'itwîrwa olubanja n'obukali*,

⁶ omunyinyi, olukogo bamubêrîre lunarhume ababalirwa; ci abarhegesi bayish'ihanwa bwenêne.

⁷ Bulyâla Omukulu w'abakulu arharhînya ndi, ntâyê arhinyira obunene: abanyinyi n'abanênênè yêne wabajiraga, boshi kuguma abashîbirira;

⁸ abanya-buhashe badôsibwa n'obuhashe bulushîne.

* **6:5 6, 5** Nka kulya bahâga Mûsa mpu arhahike omu cihugo c'amalaganyo (rhulole muli: Mib 20, 12) nîsi erhi kulya kwa Daudi (rhulole muli 2 Sam 24, 10-17).

9 Mwe mhwizire obwo, mw'oyo mwe bâmi, kuderha nti muyîgîrize obushinganyanya mulek'ihirima;

10 bulyâla ababika bwinjà ebitagatîfu, bâyîsh'iboneka oku bali batagatîfu; n'abacîyîgîrizâbyo, bâmanyiramwo kurhi bishuza.

11 Mucîfinjage ebinwa byâni, mubisîme mwâkûlamwo ihano.

Obushinganyanya bwône buciyêrekana

12 Oburhimanya kulabuka bulabuka, burhanajakwo ngisha. Ababurhonya barharham'ibubone, bwône buciyêreka ahabulonza.

13 Kucirhangira bucîrhangîra abacîfinjirebwo, bunarhang'ibà bo buciyêrekana.

14 Owazukiriza àbulonza sêzi-sêzi arhakarhama, ho abushanga butamire aha lusò.

15 Okubumalîra obushiru, bwo bwîrhonzi bwimâna, n'owalâla oku cîko bwo burhuma, arhakarham'ifuma entanya.

16 Bwône bunajè hoshi hoshi, bulonze† balya babukwânîne, bunajè aho bucîyerekebwo n'enshagali omu njira, bucîrhangire buj'ibugâna enkengêro zâbo zoshi.

17 Bulyâla omurhangiro gwâbo mwinjà, kucîfinja okubuyiga n'okulonza okubumanya, kwo na kuburhonya,

18 n'okuburhonya kwo na kulanga amarhegeko gâbo, n'okushimba amarhegeko gâbo kwo kurhafâ kwoshi okwo,

† 6:16 6, 16 Ahâla burhimanya ali nka muntu: oku bamulonza naye «âjà alonza balya bamukwânîne».

19 n'okurhafà kunahise omuntu hali Nya-muzinda,

20 ntyo, olwifinjo lw'oburhimanya lunahise omuntu kwo obwâmi.

21 Akabâga entebe n'amashungwè binamusîmise mwe barhegesi b'amashanja, mukenge oburhimanya, lyo muyîma emyâka n'emyâka.

Omuhigo gw'okumanyîsa oburhimanya

22 Nkolaga naganira oburhimanya buli cici na kurhi bwameraga; amahwe gâbo ntagafulike, nashimbûlira enshando zâbo kurheng'emurhondêro, n'oku bumanywa nakuhira ahabona ntanaderhe nti ngere kuli n'okuli;

23 nanga ntagere njira nguma n'obwâgalwa burhuma omuntu ahorha‡, kulya kubà burhimbanwa n'oburhimanya.

24 Okuluza abarhimanya, kwo kucira kw'igulu, n'omwâmi murhimanya gwo murhûla gw'olubaga.

25 Mulekage ebi binwa byâni bimuyîgîrize: mwabikûlamwo obunguke.

7

Salomoni ali muntu nka abandi

1 Nâni ndi muntu wankafà, ak'abandi boshi, w'oku muntu murhanzi wabumbagwa n'ebidaka.

‡ 6:23 6, 23 Hali obwâgalwa burhuma omuntu abula îrò. Ayâgalwe n'obwigusi bwa bene. zishube ntanya, ajè ahorha. Omu bwâgalwa buli ntyo, omuntu arhankaderha mpu amanyîsa owundi oku akengîre, k'erhi arhamanyire mpu amuciza!

Omu nda ya nyâma mwo nayankiraga enshusho y'omubiri,

² myêzi ikumi yoshi, erhi nayisha nâfunûnuka omu mukò gwâge, kurhenga oku mburho y'omushamuka, omu mbongerezi y'îrò.

³ Erhi mburhwa nâni nayîsa emboho abandi bayîsa, narhibukira oku idaho lirhuyankirira rhweshi, izù lyâni lirhanzi, aka erya abandi boshi, lwàli lujamu.

⁴ Ngozi nâkazâg'igwarhwamwo, nanarhamya abalezi.

⁵ Ntâ mwâmi warhangîre akalamo kundi kundi;

⁶ kuli boshi, enjira y'okujà omu kalamo eri nguma, n'ey'okukarhengamwo nayo eri nguma.

Okurhonya oburhimanya kwa Salomoni

⁷ Okwo kwarhuma nâshenga, nanashobôla obukengêre, nasengera bwenêne, nashobôla omurhima gw'oburhimanya.

⁸ Nayumva ngurhonyize kulusha ishungwè n'entebe, nabona oku obugale buli ntâco aha burhambi bw'oburhimanya.

⁹ Ntaderhaga nti mbugerere oku mabuye galushîne cicîro, amasholo g'igulu omu masù g'obushinganyanya gunali mushenyi mutyun-gunu; aha burhambi bwâbo, ensaranga binali bijondo byône.

¹⁰ Nayumva mburhonyize kulusha amagala n'obwinjà, naburhonya kulusha omûshi, kulya kubà bwôhe burhahwa burhamoleka.

¹¹ Ci nayishig'ishobôla ehinja byoshi; bwamp-isakwo obugale burhakaganjwa.

12 Ebyo binjà byoshi nayumva binsîmîsize kulya kubà burhimanya bubîdwîrhe; erhi ntanamanyiri oku bwo bubiburha.

13 Nabuyigaga buzira karhinda, nanabumanyîsa buzira kuyongwa, ntanafulike obuhirhi bwâbwo.

14 Oku bantu, buli bugale burhaheka, ababuhikakwo bunabashobôze obwîra bwa Nyamuzinda, n'ebinja by'enyîgîrizo zâbwo binarhume bârhona emunda ali.

Okuhûna oburhabâle bwa Nyamuzinda

15 Nyamubâho âmpe mbuganîre nk'oku alonzize, nantengemwo enkengêro ziringânîne enshôkano zâge, bulyâla yêne ye rhegeka oburhimanya ye nalangula abarhimanya enjira;

16 omu nfune zâge rhubà, rhw'ono n'ebinwa bîrhu, n'obwîrhonzi bwîrhu haguma n'obulenga bwîrhu.

17 Yêne ye wampâga okumanya bwinjà ebiri; ye wàmmanyîsagya kurhi igulu liri liyûbake n'obwôrhere bw'ebiremwa,

18 omurhondêro, obushwinjiro n'aha karhî k'amango, okukulikirana kw'ensiku ndi n'enyofi, n'okukûlana kw'amango,

19 okulondana kw'emyâka n'emirhwe y'enyenyêzi,

20 obwôrhere bw'ebintu n'enkômedu z'eb'y'erubala, obuhashe bw'abazimu n'enkengêro z'abantu, emilala y'âbâsi n'obuhashe bw'emizî.

21 Ngasi kantu kafulike na ngasi kaboneka nakayîga, bulyâla, mulenga w'ebintu byoshi, ye wanyigîrizagya oburhimanya.

Ireng'e ly'oburhimanya

²² Bulya nêci bubâmwo* omûka gw'obukengêre, Mwimâna, gwâgogwâgo, gulimwo kunjikunji, munyinyi-nyinyi, mubidu, mwôji-mwôji, buzira izinga, gwalangala, gurhababala, gurhonya ehinja, lugembe;

²³ ntaminikwa, nkola-minjà, nkunda-bantu, ntadundwa, muzibu-kadundu-ntashugulwa, ntabiruba, gugala-byoshi, gunalâba-byoshi, gusheshera omu mirhima yoshi, ey'obukengêre, ecîre n'eminyinyi-nyinyi.

²⁴ Bulyâla oburhimanya bwo bukanya kurhalusa ebikanya byoshi, byoshi buhulukâna erhi kushongôla kwâbwo kurhuma.

²⁵ Obushinganyanya mûka gw'obuhashe bwa

* **7:22 7, 22** - Ho omurhima gw'emyanzi y'obushinganyanya guli aha: 7, 25—8, 1. - Obushinganyanya burhenzirekwo Nyamubâho bwanashangîra obwôrhere bwâge. Aka Nyamuzinda yêne, obushinganyanya bugwêrhe okuhasha byoshi (7, 27); bubâmwo omûka mwimâna (7, 22); mûka gugala byoshi (7, 23); mûka gw'obuhashe bwa Nyamuzinda (7, 25); cerekanê c'obwinjà bwâge (7, 26); bubà nshubizo y'obumoleke bw'ensiku n'amango. Bubà burhumirwe emwa abantu (7, 27; 9, 10). Bushangire oku burhegesi bw'igulu (8, 1) n'oku bulyo bwaliremaga (7, 12.21; 8, 6). Bubà burhonyire emwa Nyamuzinda. - Okûla oburhimanya budesirwe, kurheganyize obufulûle bw'endagâno Mpyâhya. Mutagatifu Paolo na Yowane, bâyîsh'iyumva banamanyise oku Kristu ye Luderho ye na Burhimanya wacîjiraga muntu. (Lolâ Mig 8, 22 n'amahugûlo gahali). - Ebi binwa baderhire oburhimanya burheganyize n'okumanyîsa Endagâno Mpyâhya yâyîsh'imanyîsa Mûka Mwimâna. Eci citabu c'oburhimanya cirinzir'iderha nka kulya oburhimanya ye Mûka Mwimâna (lolâ 1, 6; 9, 17; 7, 22; 7, 24).

Nyamuzinda, nshongôle† y'obumoleke bw'irenge ly'Ogala-hyoshi, na nt'izinga lyankabuhikakwo.

²⁶ Bubà nshubizo y'obumoleke bw'ensiku n'amango, cirolero buzir'izinga c'ikola lya Nyamuzinda, cerekanè c'obwinjà bwâge.

²⁷ Buli buguma ci buhashire byoshi, buzira kucirhengamwo, bunashashule ngasi kantu. Amango goshi, buyôrha budubukira omu maroho gacîre, mpu lya bugajira bîra ba Nyamuzinda n'abà abalêbi,

²⁸ bulya obêra bo n'oburhimanya ye Nyamuzinda asîma.

²⁹ Nêci bubà bulushire izûba kuyinjiha, bulushire enyenyêzi zoshi, erhi wankabugera oku mûshi, wânabona bugulushire.

³⁰ Bulyâla omûshi kuhundusa guhundusa obudufu, oburhimanya bwôhe ntâko buhimwe n'obubî.

8

¹ Bugwârîre aha cikwi c'igulu bwahika oku cindi aka ciri-misî; bunarhegesire igulu bwinjà-bwinjà.

Ebinja byoshi omu burhimanya bishundwa

² Narhangiraga okubusîma n'okubulonza erhi nciri murhò, nalonza okurhòlabwo kula barhòla omukazi, nabusîmira iranga lyâbwo.

† 7:25 7, 25 Enshongôle: nka kula bashongôla obûci; omukè ebà nshongôle ya bûci: omurhobo ebà nshongôle ya cirhende: Owayumva ayuvagye «enshongôle y'obumoleke bw'irenge ly'Ogala-byoshi kwo kuderha kurhi!» Vulgata ahindwîre mpu «lubwîko!»

³ Okubêra bubêra haguma na Nyamuzinda kunayerekane obuluzi bw'enyumpa burhengamwo, Nyakasane Nnâmahanga naye kusîma abusîma.

⁴ Nêci, bubà bushangire obumanye bwa Nyamuzinda bunashangire n'oku mikolo yâge.

⁵ Akabà omu kalamo k'omuntu obugale kali kantu kinjà kankacifinjwa, ka hali obugale bulushire oburhimanya obwo bukola ngasi mukolo?

⁶ N'akabà makengu gakola, ndi wakozire kuli eri igulu kulusha oburhimanya?

⁷ N'akabà hali osîmire oburhimanya, enkômedu nyinjà go malehe buyâna, kulya kubà bwo buyîgîriza okurhadambiha, obwîrhonzi, obushinganyanya, oburhwâli n'omu kalamo k'abantu, ntà kantu kagwêrhe amakwânane kulusha ebyo.

⁸ Omuntu akalonza obumanye bunji, oburhimanya burhahabiri ebyagezire, bwanacigereka n'omu byacyiyisha; buyishi oku bahalûla ebinwa, buyishi n'emigani, bunamanye ebimanyîso n'ebirhangâzo embere biyishe, burhanahabiri kurhi amango n'ebyanda bikulikirana.

Oburhimanya bukwanana abarhegesi

⁹ Nalalira obwo nti nâbuyanka bubè wîrhu rhwabêra rhwe naye, nabona oku bwanampanûla omu binjà, bunantûlirize omu maganya n'omu malibuko.

¹⁰ Naderha obwo nti bwâmpisa oku irenge omu lubaga, nti omu bashosi, nâbà ndi murhò nnambone olukengwa.

¹¹ Nti aha ngombe bâyîsh'insîmira okuyumva duba na bwinjâ, n'abakulu bakaz'irhangâla bamambona.

¹² Oku ntacibumbûla akanwa erhi banadwîrhe banninga, nkola naderha, barhege okurhwiri, nkalihya emyanzi. bahîre okuboko oku kanwa.

¹³ Bwâmpisa oku kurhafâ, bunarhume nasi-gira abayisha enyuma zâni akakengêzo k'ensiku n'amango.

¹⁴ Nârhegeka amashanja, n'ab'emahanga bâyisha banshige.

¹⁵ Abâmi badârhi bâgeramwo omusisi bayuma izîno lyâni, ci omu karhî k'olubaga lwâni nâciyêrekana mwinjâ, nnambè ntwâli omu matabâro.

¹⁶ Nkola nashubûka ntamûkire aha burhambi bw'oburhimanya, bulyâla, ôli nabwo arhayumva burhè, n'obukômera arhayumva mungo, ci ayôrha ali omu nshagali n'obusîme.

Salomoni alongereza oburhimanya

¹⁷ Nakaz'igerêreza ntyo niene bushâla-shâla, nayumva omu murhima obwo oku okurhafâ mwo kubà omu kulungana n'oburhimanya,

¹⁸ oku obusîme bushongwîre, mwo bubà omu kuyinjibana n'oburhimanya, n'obugale burhaheka, mwo bubà omu nfune z'emikolo y'oburhimanya, n'obwenge omu kukômera oburhimanya bubà, n'irenge omu kubuganîza libà; ntaho ntajaga nti ndonze kurhi nankabuhisa aha ka!

¹⁹ Nali mwâna muburhe, naburhanwa omurhima nkana.

²⁰ Nali mwinjà, kwo nderhage, nayisha omu mubiri gurhalikwo izâbyo.

²¹ Ci erhi mmanyanya oku ntankahika oku burhi-manyanya nka ntabushobwîri emwa Nyamuzinda, -bukengêre obwo, okumanya aha eyo nshôkano erhenga-, nayêrekeramunda Nyakasane ali namushenga, namuganîza n'omurhima gwoshi.

9

Omusengero gwa Salomoni gw'okuhûna oburhimanya

¹ «Nyamuzinda wa balarha, Nyakasane w'olukogo, we walemaga igulu n'oluderho lwâwe,

² “we wabumbaga omuntu n'oburhimanya bwâwe, mpu abê murhambo w'ebiremwa birhenga omu nfune zâwe”,

³ “mpu arhegeke igulu omu butagatîfu n'omu bushinganyanya, mpu akaz'itwa emmanja n'omurhima gushingânîne”,

⁴ “onshobôze nâni oburhimanya bukwânîne entebe yâwe orhanankagaga omu bâna bâwe”.

⁵ “Bulyâla ndi mwambali-kazi wâwe, nnandi mugala wa mwambali-kazi wâwe, muntu muzamba na wa nsiku nyofi, nnandi munyi w'okuyumva oburhimanya n'amarhegeko”;

⁶ “bulyâla omuntu ciru ankabâ mwimâna omu karhî k'ababusirwe n'abantu, nk'arhagwêrhi oburhimanya burhenga emwâwe, kwo banamulola nka busha”.

⁷ “Wacinyishozire mpu nyimangire olubaga lwâwe, mpu ntegeke bagala bâwe na bali bâwe”.

8 “Wantegesire mpu nkuyûbakire aka-Nyamuzinda oku ntondo yâwe ntagatîfu, n’oluhêrero mw’olu lugo wagwisiremwo ihêma cêrekane c’ihêma litagatîfu oyôsire orheganyize kurhenga emurhondêro”.

9 “Obushinganyanya haguma nâwe bubà, buyishi n’emirimo yâwe; ho bwàli amango walemaga igulu; burhahabiri ebirhona omu masù gâwe, n’ebiringânîne n’amarhegeko gâwe”.

10 “Oburhume kurhenga emalunga gâwe matagatîfu, oburhume kurhenga aha ntebe yâwe y’irenge, buyishe bungwâse bunakole haguma nâni, lyo mmanyà bici bikusîmîsa”.

11 “Kulya kubà oburhimanya ntâco buhabire, na ntâco cibuyabira kwayumva, bwo bwampabûla omu mirimo yâni yoshi bunandange n’irhegeko lyâbwo”.

12 “Ntyo, emikolo yâni yanakusîmîsa, nanyimangire olubaga lwâwe n’obushinganyanya nnankwânane entebe ya larha”».

Bushinganyanya bumanyîsa omuntu obulonza bwa Nyamuzinda

13 Muntu obi wankamanya omuhigo gwa Nyakasane? Ndi wakagerêreza ebi Nyakasane alonza?

14 Enkengêro za banyakuhola-wahole kurhindira zikaz’irhindira, n’emihigo yîrhu kuneganega eneganega;

15 bulyâla omubiri gwabole kuzidoha guzidohera iroho, n’ecîra cirâlo c’ibumba kuzidohya cikaz’izidohya omûka guyêsha emirhima.

¹⁶ Ehya hanôla igulu rhubimanyira kasanzi. n'ebirhuli hôfi okubihikakwo kurhama; ebiri empingu byôhe ndi wankabisâgarha?

¹⁷ N'obulonza bwâwe ndi wankabumanyire nka wêne orhahânaga oburhimanya na nk'orharhumaga omûka gwâwe Mwimâna kurhenga enyanya?

¹⁸ Kwo kwarhumire enjira za ab'en'igulu zibà nnungêdu, n'abantu bayigîrizibwa ebi osîma bamacira n'oburhimanya bwâwe.

III. Obushinganyanya bwa Nyamuzinda omu nsiku za mîra

10

Kurhenga Adamu kuhika Mûsa

¹ Omuntu murhanz'iremwa wa Nyamuzinda, îshe w'igulu*, oku aciri yêne mulume, obushinganyanya bwamulanga, bwanamurhenza omu câha câge

² bwamuhà n'emisî y'okurhegeka byoshi.

³ Enkola-maligo mpu yacîkûla oku bushinganyanya n'oburhè n'oburhè, yaherêrekerà n'omungo gw'okuyîrha mwene wâbo†.

⁴ Amango igulu lyalohomaga erhi ye rhuma, kandi bushinganyanya bwaligalukire, bwageza

* **10:1 10, 1** Adamu oyo bàdesire aha, mpu, «îshe w'igulu». Kunali kuderha mpu abâna bâge, omu buzamba bwâbo, barharhibaga omurhima ci bacîkubagire (rhulole 11, 23). † **10:3 10, 3** Kayini oyu wayîrhaga omulumuna.

omushinganyanya omu mîshi, oku irumbi mpu murhi‡.

⁵ N'amango amashanja gayumvanyagya omu bubî galinda gacigusha haguma§, kandi burhimanya bwagabwinemwo omushinganyanya, bwamulanga buzira izâbyo omu masù ga Nyamuzinda, bwamuzibuhya ahima omurhima gw'olukogo lw'omwâna wâge.

⁶ Amango bazigululaga enkola-maligo oburhimanya bwaciza omushinganyanya erhi bayâka omuliro* gwamanukiraga Bishagalabirhanu, ye Pentapolis.

⁷ Ecêrekanè c'obwo bubî: haciri ecihugo calibwîre citumbûka mugî, emirhi y'eco cihugo enakaz'irhengakwo amalehe garhayera; n'oku kukengêza olw'embula-buyêmêre, enshusho y'omunyu† eciba eyimanzire.

⁸ Abantu mpu bayâka enjira y'oburhimanya, bacîhêka omu njira yâbahamisa ebinja, basigira abazîne akakengêzo k'isirhe lyâbo‡, na ntyo, amabî gâbo garhaciyôrhaga mafulike.

‡ **10:4 10, 4** Bene Adamu bâdwîrhe obubî bwa amango ga Nûhu. Nûhu oyo bâdesire mpu «mushinganyanya» (Murh 6, 9). Obwârho bwâge nabo bo bâdesire «murhi gwa busha», erhi «murhi kwône».

§ **10:5 10, 5** Bulya bajâ haguma mpu bayûbake omunâra (inkingi) gwa Babeli (Murh 11, 1-9). Kuhamagalwa kwa Abrahamu (Murh

12, 1-3). * **10:6 10, 6** Loti oyo «mushinganyanya» bâdesire (rhulole 2 Pet 2, 7-8). N'ebishagala birhanu, ali Sodomo, Gomora, Adama, Seboyimi na Segoti (Murh 19, 18-22). † **10:7 10, 7** Nkabaga mukà

Loti oyo (Murh 19, 26). ‡ **10:8 10, 8** Ngasi kakengêzo k'obubî n'obuhane bwâbo: 19, 1: okushâbwa kwa Sodomo. Lolâ muli Lush 29, 21-23. Ciru obuhane bwa Sodomo gwashubire mugani (Amo 4, 11; Iz 13, 19; Yer 50, 40).

⁹ Oburhimanya bwôhe bwalîkûza abambali oku malibuko g'amarhangulo.

¹⁰ Burhimanya bwalangûlaga omushinganyanya enjira nnungêdu, erhi ayâka ho na halya omujina gwa mukulu wâge§, bwanamuyêrekeza obwâmi bwa Nyamuzinda, bwamuhà n'okumanya ebitagatifu. Bwamurhabala okuyâza emmanja zâge, n'okubêrwa omu mirimo yâge,

¹¹ Oburhimanya bwamucinga oku babisha bali mpu bamunyâge, bwanamuhà omwandu gw'ebirugu.

¹² Bwamucinga oku bashombanyi na kuli balyâla bali mpu bamurhezire, bwanamuhimira entambala ndârhi mpu lyo amanya oku ntâbyo burhahima.

¹³ Oburhimanya burhalikiriraga omushinganyanya amango bâli bamuguzize*, cikwône bwamucinga oku câha.

¹⁴ Bwayandagalira bo naye omu mpamikwa, burhanamulikiriraga omu mugozi, ciru bwamuhisa oku ishungwè ly'obwâmi n'oku buhashe bw'okurhegeka abarhegesi bakâg'imulibuza burhanzi, ciru bwayîgîriza n'âbâli bamushobesire obunywesi, bwanamuhà irenge ly'ensiku n'amango.

Amango g'olubungo lw'okurhenga e Mîsiri

§ **10:10 10, 10** Galya mango Yakôbo ayâkiriraga mukulu wâge Ezau e Mezopotamiya (27, 41-45). Galya mango Yakôbo bamuyêrekaga bamalahika (Murh 28, 10-22) n'obûko bwâge (28, 13-15). * **10:13 10, 13** Oyo «mushinganyanya» ye Yozefu, mwene Yakôbo.

15 Bwo bwakûlaga olubaga lutagatîfu
lw'entagengwa omu nfunne z'olubaga
lwakâg'ilulibuza.

16 Bwo bwâjaga omu murhima
gw'omushinganyanya wa Nyakasane, bwakoza
n'ebimanyîso n'ebisômerîne abâmi badârhi.

17 Bwo bwahâga abatagatîfu oluhembo
lw'omurhamo gwâbo, bwabageza omu njira
y'okurhangâza bwanababêra mâkiro g'omûshi na
bumoleke bwa nyenyêzi budufu.

18 Bwo bwabayikizagya enyanja ndukula,
bwanabageza omu mîshi manji.

19 Bwazisa abashombanyi bâbo bwanabashala
barhenga omu musima gw'enyanja.

20 Entagengwa zashokôla enkola-maligo,
zacîtakîra izîno lyâwe litagatîfu, Nyakasane,
n'okuboko kwâwe kwabalikûzagya bacitaki-
rakwo na murhima muguma.

21 Obushinganyanya erhi bwamâdumûla
akanwa k'orhuduma, erhi bwamânalikûla olulimi
lw'ebirhaba.

11

1 Burhimanya bwarhumaga babêrwa
n'emirimo yâbo, omu maboko g'omulêbi*
Mutagatîfu.

2 Bagera omu mpinga, omu nyâma-wandya,
bagwîka amahêma aharhabà nyumpa.

3 Bajâna omu irhwe n'abashombanyi, banatun-
dulika ababisha.

* 11:1 11, 1 Mûsa oyo bàdesire (rhulole Mib 12, 7; Lush 18, 15).

4 Erhi bagwârhwâ n'enyôrha bakuyâkûza†, bakûla amîshi omu lwâla, bakûla agâtwa enyôrha omu ibuye lyûmu-lyûmu.

Amîshi, oku go gâhezagya ab'e Mîsiri, gâciza bene Israheli

5 Ntyo, ebyabîre buhane bw'abashombanyi bâbo, byababêra bunguke omu malagîrire gâbo.

6 Oku buhane bw'irhegeko lyâbo ly'okuyîrha orhubonjo, abarhanzi bayôrhana enshôko erhagana y'olwîshi lw'ebirhwange by'omukò n'ebyondo‡.

7 Bamhali bâwe hôhe wabahêra amîshi manji aharhabà-mîshi;

8 wayêrekana ntyo n'enyôrha yâbagwêrhe buhane buci wali ohanyiremwo abashombanyi bâbo§.

9 Ago marhangulo, n'obwo kukubûla olukogo lwâwe lwabakubûlaga, gâbayumvîsa malumwa maci olubanja lutubwa n'oburhè luyumvîsa enkola-maligo;

10 bulyâla bôhe, wakazâg'ibarhangula nka muzîre warhonda omwâna, ci abandî kwo wakazâg'ibahana nka mwâmi mudârhi otumuzize omwambali.

† **11:4 11, 4** Nyamubâho oyo bàyâkûzagya. Omu myanzi ekulikire aha, kuleka 14, 2.5. barhâciderha bushinganyanya ci Nyamubâho, omûka gwâge (11, 20; 12, 1); Oluderho lwâge (12, 9; 16, 12; 18, 15); enfune zâge (11, 17; 14, 6; 16, 15; 19, 8) nîsi erhi kuboko kwâge (11, 21; 16, 16). ‡ **11:6 11, 6** Bulya amîshi ga Nili gahinduka mukò, obwo bàdesire (Lub 7, 14-25), § **11:8 11, 8** Amarhangulo g'enyôrha, nkabaga n'agandi mababale Bene Israheli bàbwîne omu irungu, gàli ga kubayumvîsa oku Bene Mîsiri bàbabîre n'obuhane bâhirwe.

11 Babè kulî babè hôfi kuguma bali bababire*.

12 Omungo kubirhi gwabagwâsire; balaka banelakûla omu kukengêra ebyâbîre:

13 omu kuyumva oku ehyabahanaga hyo hyacizize abandi, bayumva okuboko kwa Nyakasane,

14 n'olya bajiraga bikabulirwa babul'imujira bijandagwa n'okumushekera†, abazâna erhi babona ebyabîre buzinda, n'erhi bayumva enyôrha ebagwârha oku erhagwârha abashinganyanya.

Abakâg'iharâmya eby'erubala, byabahin-damukira

15 Kulya kubà enkengêro za busha busha zàli zibahabwîre, bakaz'iharâmya ensimba zibulula enda oku idaho, n'orhundi rhusimba rhwa busha busha; lêro, oku kubahana, wabarhumira omwandu gw'orhusimba‡

16 mpu lyo bayumva oku ehi omuntu akolamo amaligo, hyo anahanwamwo§.

17 Arhali kuyabirwa kwàli kuyabîrwe okuboko kwâwe kugala byoshi, -kwo walemagamwo

* **11:11 11, 11** Bene Mîsiri abo: erhi Bene Israheli bàrhacigenda, Bene Mîsiri bababazibwa n'orhunjirhunji (emihusha, ebikere, amîshi gahindusire mukò n'ebindi). Ben'Israheli bâbire bamagenda, Bene Mîsiri babul'ikababala bâkengêra Israheli; alikûzibagwa n'obwo bôhe bâhanwa; n'omu kuyumva ebinja akolîre Bene Israheli omu irungu, mungo gwabagwârha. † **11:14 11, 14** Mûsa: rhulole Lub 1, 22; 2, 3. ‡ **11:15 11, 15** Buhane bwa Bene Mîsiri: kulya barhumiragwa ebikere (Lub 8, 1-2), emihusha (Lub 8, 13-14); enzige (Lub 10, 12-15). § **11:16 11, 16** Rhulole 12, 23; 16, 1; 18, 4; Lul 7, 15-17; 57, 7; Mig 1, 31; 5, 22.

igulu n'ebingeru-ngeru-, kurhayabiragwa n'okubarhumira endubu erhi entale ndârhi;

¹⁸ nîsi erhi ebiryanyi bikali birhasâg'iboneka, birya byaciremwa binayunjwîre bukali, hiryâ byashala omûka gw'engulumira, birya byarhengamwo ecûka cabaya, erhi ebya amasû garhengamwo orhukengulo rhw'okuyôbohya,

¹⁹ birya byakakolera abantu nabê bibazugulule, erhi bibayirhe ciru n'ebihamba byône.

²⁰ Buzira okwo, omûka gwâwe gwône gwâlî gwabahira oku idaho, amagala gabalye erhi maligo gâbo garhuma, erhi omûka gw'obuhashe bwâwe gubashandâze. Cîkwône wayumanyanya byoshi, waganja, wagera obuzirho wahiramwo n'olugero.

igwârhiro ly'olwo lugero omu buhane

²¹ Byâbâ ntyo bulyâla obuhashe bwâwe bunji wêne oburhegeka, emisî y'okuboko kwâwe ndiwankayijâ omu irhwe?

²² Igulu lyoshi, omu masû gâwe, kwo liri nka mmogomogo ya lutulo oku munzâni, nka kula omurhonyi gw'olumè guruhogera oku idaho sêzi.

²³ Bantu boshi obêra bwonjo, bulyâla ohashire byoshi, onabê nk'orhabwîni ebyâha bya abantu, kuderha mpu bacîyunjuze.

²⁴ Nêci ebihaba byoshi kuzigira obizigira, na ntâ kantu oshomba omu biremwa byâwe, bulya ocibâga oshombire kantu kalebe, orhânkakalemire.

²⁵ Câba mushâna, kurhi kantu kalebe kankahabîre nk'ôrhâlî okalonzize? Kurhi kankabêzireho nk'ôrhâlî okahamagireho?

26 Cikwône, byoshi obabalira bulyâla byoshi
bibà byâwe, Nyakasane, Mukunda-Buzîne!

12

¹ N'omu ngasi kantu mubà akarhashaja kâwe
k'omûka.

² Hitya hitya ojà wâhana abahirimire,
kurhonda ojà wabarhonda n'okukengêza ngasi
babîhire, kuderha mpu bayonôke oku mabî,
banakuyêmêre, Yâgirwâ Nyakasane.

Olugero omu kuhana ab'e Kanâni

³ Abantu barhanzi bali omu cihugo câwe cita-
gatifu, wali wamabagaya,

⁴ bulyâla bakazâg'ikola amaligo
g'okushologosa, bali bamaluza amafumu
n'enterekêro zirhalizo.

⁵ Abo bîsi b'abâna*, abo ba-nyamulya-malà aha
balya enyama z'abantu, abôla bàkazâg'ihherherwa
omu ndalwè z'orhudali,

⁶ abo babusi bayîrha ebirhaba birhacirhabâla,
wahiga okubaholola n'amaboko ga balarha,

⁷ mpu eryo ishwa orhonya omu bihugo byoshi,
liyûbakwe n'omurhwe nkana gw'abâna ba Nya-
muzinda.

⁸ Abôla nabo wabababalira bulyâla bali
bantu, wabarhumira enyisîmbo mpu zibê ba-
mushonza-ntambala b'engabo yâwe y'abalwî,
mpu babahungumule hitya-hitya.

⁹ Kurhali kuderha mpu orhankahashir'ihisa
enkola-maligo omu nfune z'abashinganyanya,

* 12:5 12, 5 Abantu b'e Kanâni bàkazâg'irherekêra abâna bâbo,
bababâge nka kula bakanarherekêra engumha y'ecibuzi (Lush 12,
31; 18, 10).

kuli cigamba ciguma c'abalwî, nîsi erhi okubahungumula oku liguma n'akanwa kabî, nîsi erhi omu kubahà ebiryanyi;

¹⁰ cikwône omu kubahana hitya hitya, wabahà amango g'okucîyunjuza. N'obwo orhali ohabire oku obûko bwâbo bubà bubî, n'oku obubî bwâbo kaburhano, n'oku ntà mango enkengêro z'emirhima yâbo zankakubûka,

¹¹ bulyâla obûko bwâbo buli buhehêrere kurhenga emurhondêro; burhanali bwôba bwa muntu mulebe bwarhumaga obabalira ebyâha byâbo.

Igwârhiro ly'olwo lugero omu buhane

¹² Ndi wankakudôsa mpu kurhi okwo wajizire obwo? Ndi wankatwa omu kanwa kêwe? Ndi wankakuyandika mpu wâhungumwîre amashanja walemaga? Ndi wankakujà omu irhwe we mwihôzi w'amabî g'abantu?

¹³ Nanga, aha nyuma zâwe, ntà wundi Nyakasane ôshîbirira ebintu byoshi mpu wamuyêreka oku omu kutwa emmanja orhalyâlyanya.

¹⁴ Ntâ mwâmi na ntâ murhwâli wankakujîsa kadali, mpu aderhera abà wêne wahâhaga.

¹⁵ Kulya kubà oli mushinganyanya, byoshi bushinganyanya obirhegekamwo. Onakaz'ibà obwîne oku okuhana ôrhakwânîni buhane kurhalinganîni n'obuhashe bwâwe.

¹⁶ Obuzibu bwâwe ye nyamwegemerwa w'obushinganyanya bwâwe, na bulya we nnabyo byoshi co cirhuma obibêra lukogo byoshi.

17 Bo oyêreka emisî yâwe balya barhayêmêra oku we nna-byo-byoshi; n'abayîshi obwo buhashe-bwâwe-kuli-byoshi bakanaburhwâlihirakwo bo otulutumbya.

18 Onakaz'iheba olugero omu buhane bulyâla wêne we ciri-misî, oburhegesi orhurhegekamwo bubâmwo bulembêdu bunji, bulyâla nk'olonzize, obuhashe we nnabwo.

Nyamuzinda ashûrha ci arhavuna kavuha

19 Omu kujira ntyo, wayîgîriza olubaga lwâwe, oku omushinganyanya akwânîne abè muntu, n'abâna bâwe, wâbà obalangelize oku ôwamajira okubî, ocimuhîre oku acîyunjuza.

20 Erhi abâga wahanyire abashombanyi ba abâna bâwe n'olukogo lutyô na buzira cikalarhu, n'obwo ciru lufû bali bâkwânîne, erhi abâga wabahîre amango n'amakengu g'okurhenga omu bubî,

21 abâna bâwe bôhe murhima mucî wabatwîrîremwo olubanja we walagaga bashakulûza bâbo endagâno nyinjâ kulya, onywâna mwe nabo obul'ihirakwo n'endahiro.

22 Kusiga oku odwîrhe warhudunda kwône rhwêhe, ônadwîrhe wahana abashombanyi bîrhu bwenêne kulusha, mpu lyo rhukengêra obwinjâ bwâwe nka rhwe rhwatwîra abandi obuhane, na nka rhwe babutwîrîre, rhukengêre olukogo lwâwe.

Obuhane bunayîgîrize

23 Kwo kwarhumire àbâlimwo isirhe ly'okukola amaligo, wabalirûsa na birya bingerungeru bakazâg'iharâmya.

24 Nêci bali bahisire kulî omu njira y'okuhabuka, balinda baharâmya orhusimba rhurhagwêrhi nda na mugongo mpu banyamuzinda, barhebwa nka bâna barhò.

25 Okwo kwarhuma wabarhumira obuhane bwabayandaza n'enshonyi nka bâna ba birhabà.

26 Abà obuhane bunyi burhumvîsagya, bayumva n'obuhane bwa Nyamuzinda.

27 Omu kubona orhusimba rhwabalibuzagya, rhulya bali bàdesire mpu bo banyamuzinda bâbo, omu kubona rhwo rhukola rhwabahana, bajà bayumva banamanyîrira oku nêci ye Nyamuzinda w'okuli olya barhangag'ihaba†. Na ntyo obuhane budârhi bwabarhibukira.

13

Okuharâmya ebiremwa

1 Nêci, bali ba busha bwenêne balya boshi barhamanyaga Nyamuzinda, n'omu kubona ebiboneka barhahashag'imanya Nyamubâho, n'omu kubona obushanja barhamanyaga omulenga wabukolaga*.

2 Ci bôhe bamanya mpu omuliro, empûsi, emboho, nîsi erhi amalunga n'enyenyêzi ziyibà, nîsi erhi omuhûsi gw'amîshi erhi ebimole by'oku

† 12:27 12, 27 Faraoni mwâmi w'e Mîsiri, amango bàhanaga ecihugo ca Mîsiri, ali arhanzir'ihakana mpu arhâlîka Bene Isra-heli (Lub 12, 31-32), erhi âbona abâna b'enfula bàmuffra, lyo àyishir'ijà ayêmêra. Kuyêmêza bamuyêmêzize. * 13:1 13, 1

Endagâno ntanzi eyôrha ekengêza obuhashe bwa Nyamuzinda omu biremwa byâge (rhulole omu Burh 43, 9-12; Lul 19, 2; Ayu 26, 1-14; Iz 40, 12-14). Cikwône bwo burhanzi obu Endagâno ntanzi eyêrekana ebiremwa nka «bushanja bwa mulenga».

nkuba, bamanya mpu bo banyamuzinda, mpu bo ba nna-amahanga-goshi.

³ Akabâga bânunîrwe n'obwinjà bw'ebyo kwarhuma babijira banyamuzinda, bamanyâge n'oku nnabyo abikulîre, bulya Namulemi w'obwinjà yêne wabiremaga.

⁴ N'akabâ obuhashe n'emikolo yabyo yabarhangâzize, bamanyirageho oku ôwabijiraga abilushire buhashe.

⁵ Bulyâla obunene n'obwinjà bw'ebiremwa cibâ cêrekane c'owabilemaga.

⁶ Cikwône abôla barhali ba kugaywa bwenêne, bulyâla nkaba ciru bahabusire erhi balonza Nya-muzinda mpu bamuhikekwo.

⁷ Okubâ omu karhî k'obushanja akolaga kunarhume baxisêza okubusingiriza, ciru banalinde barhebwa n'iranga erhi bwinjà bw'ebi babwîne burhuma.

⁸ Bône erhi barhanali ba kubabalirwa:

⁹ Akabâ babwîne buhika oku bumanye, balinda basâgarha igulu, kurhi Nnalyo yeki babulaga bwamuhikakwo duba?

Okuharâmya enshusho

¹⁰ Cikwône bali bahanya abacîkubagira emifiriri†, abaderha emikolo y'enfune z'abantu mpu banyamuzinda, amasholo, amarhale matule n'obulenga, enshushano z'ensimba, ibuye lya busha-busha lyakolagwa n'okuboko kwa mîra.

† 13:10 13, 10 Izûba n'omwêzi, era nkuba ebanda... ebyo byoshi oku binali, bibâ bidârhi, bibâ nka hizîne; cikwône ensanamu baharâmya, kwo ziyôrha nka birunda, ebâ mifiriri.

11 Omuntu aj'emuzirhu, akube gulya murhi gwankanaziga gwabinjwa, agugongôlekwo ecûla bwinjà bwinjà, agwîre agubinja, akûlemwo orhulugu akaz'ikolêsa.

12 Obuvungunyukiza bwa gulya mukolo, abuguke nshâli bakaz'imuyenderamwo ebi alya, kukolaga kulwîsa ishali.

13 N'ehindi hihimbi hyasigalaga‡, hirya hirhali hinjà, higolôlosire hinali hya mahaji-mahaji. ahiyanke ahibinje n'obushiru bw'omuntu wafuluka, ahirhendêze n'obulenga bw'omuntu wahumûka, ahikûlemwo obusù bw'omuntu,

14 nîsi erhi arhenzemwo ehisimba hya bushabusha, ahisinde olukuyu, ahihembe omugôla, ahîre n'obulembo ngasi hali ecibande.

15 Abul'ijà aho, obushanja bwâge abuyûbakire enyumpa ebukwânîne, abugwâse omu lukûta anabusegezemwo n'omusumari.

16 Kuderha mpu obushanja bwâge bwankanarhibuka, amanyire bwinjà oku burhankacirhabâla bwône, eri nsanamu erhankacîrhabâla.

17 Kurhahangè arhanayisengera mpu eyiman-gire ebyâge, amahya g'aha mwâge n'abâna bâge; arhali na nshonyi za kushambâza omurhi mûmu; amagala agalolere oku buzamba,

‡ 13:13 13, 13 Oyumve oku abalume bashekera abâbo! Omurhi mwinjà... bagukulemwo orhulugu bakaz'ikolêsa; ehihimbi hyasigalaga, hirya hya amahajimahaji, hirhankarhengamwo bwârho, hirhankageramwo kabehe, bahibinje n'obushiru bw'omuntu wafuluka -olya ôrhamire- olya wali ôhêsire omulegerege gwâge handi. Obushanja bwâge abuyûbakire, bulyâla burhankash'icîyûbakira? Abul'ibushenga mpu bumuyûbakire! Ye nyamuzinda abapagani bâharâmya oyo!

¹⁸ akalamo akalongeze oku lufù, oburhabâle abuhûne engonyi, akola abalama agend'ishenga ehirhahinya kugulu mpu hyalambagira!

¹⁹ Akajà burhunzi, mpu lyo ayunguka anabêrwe omu mirimo y'okuboko kwâge, agend'isengera ehyo hirhagwêrhi nsimiko omu maboko!

14

¹ N'owundi, akola ajà omu nyanja mpu ayikire, akakengêra obudârhi bw'omulaba, arhang'igwîra agashâniza omurhi gwakenyuka duba kulusha omurhi gw'obwârho bumudwîrhe.

² Obwo bwârho, magene ga bunguke gabukengêraga, oburhimanya bw'omulenga bwabuyunjuza*;

³ cikwône okubona-mbêre† kwâwe, Larha, ye mwêrekeza obuheka, we watwâga enjira ciru n'omu nyanja, wageza n'omukâba gurhalimwo còbà omu karî k'amîshi;

⁴ wayêrekana ntyo oku ntâbyo orhankacin-gakwo omuntu, na ntyo, ciru n'omuntu orhakômiri anahash'igera omu nyanja.

⁵ Orhalonzizi emikolo y'oburhimanya bwâwe esigale bugumba, co cirhuma abantu baziga bajà oku murhi mwangu, bayikire enyanja n'obwârho bwangu-bwangu, banabul'ihika aha bajaga.

⁶ Ciru n'emurhondêro, bulya bazigulula baci-misî mpu bacîbona, obulangâlire bw'igulu

* **14:2 14, 2** Oburhimanya bunayîgîrize obulenga (Bush 8, 6).

† **14:3 14, 3** Endagâno ntanzi eyôrha eyîgîriza «Okubona-mbêre kwa Nyamubâho, n'okushîbirira ayôrha ashîbirira ebiremwa byâge» (rhulole muli Lul 145, 8.9.15.16; 147, 9).

bwayakira omu bwârho‡ bwangu, bulya wêne wali mwêrekeza wabô, basigira igulu emburho y'iburha lihyâhya.

⁷ Nêci gulimwo omugisho, omurhi gukolera obushinganyanya§.

⁸ Cikwône eri mpehêrere enshushano erhenga omu nfune z'abantu, ye, n'omubinji wayo, ye, bulya anayibinjire, nayo, bulya bàyidesire mpu nyamuzinda n'obwo eri ya kubola.

⁹ Nêci, Nyamuzinda oku ashomba enkola-maligo, kwo ashomba n'ebirhenga omu maligo.

¹⁰ Omukolo n'omukozi, kuguma bâhanwa.

¹¹ Kwo kuderha oku hayîsh'ibà n'obuhashe bw'enshushano z'amashanja, kulya kubà, omu karhî k'ebiremwa bya Nyamuzinda, ezo nshushano kabîre kafinjo, zabire nsârhazo oku maroho g'abantu na mirhego ya kugwâsa ebingolongolo.

Kurhi bârhangiraga okugashâniza enshushano?

¹² Omurhondêro gw'obukuze bw'enshushano, gwo na murhondêro gw'obûmaguza; okuzilêrha eka kwasherêza n'obwôrhere bw'abantu*.

¹³ Bulyâla ezo nshushano zirhahali burhanzi, zirhanayôrhe zihabà.

¹⁴ Kulimbirira busha kwa bantu kwazidwîrhe eno igulu; lâba n'oku olw'okuhwa kwazo mîra lwatûbagwa.

‡ 14:6 14, 6 Bulya bwârho bwa Nûhu obwo. § 14:7 14, 7 Balya bigîriza ba mîra, rhuderha «B'îshe wa Ekleziya» hanji bàbwîne omusalaba gwa Kristu mw'ogo murhi. * 14:12 14, 12 Okuhabuka omu nkengêro, kwarhuma ahantu bâhabuka n'omu bwôrhere.

15 Muzîre muguma, erhi ali omu mishîbo n'omungo gw'omwâna omufîrîre murhò, abinjisa enshusho y'omwâna-nyakufà; agwîra ayigashâniza nka nyamuzinda, olyâla acizind'ibona muntu-ôfire anahà abambali amarhegeko g'okugashâniza.

16 Okubundi, erhi ensiku zigera, yashuba nkômedu nzibu, yashimbûlirwa nka lushika.

17 Abarhwâli nabo barhegeka mpu ensanamu zibinjwe abantu bakaz'izigashâniza. Abarhahashag'ikuzibwa bône erhi kubà kulî kurhuma, obusù buli kulî babuhira hôfi omu kubinja enshusho yaboneka y'omwâmi bakenzire; ntyo, obwo bushiru bwarhuma bakaz'iharâmya omwâmi oli kulî nka kulya ankabîre hôfi.

18 ciru, obushiru bw'omubinji bwarhuma abarhal'ibamuyishi nabo bahash'ikengêsa omukulu.

19 Omu kulonza okurhona emunda mwâmi ali, omubinji akolêsa obulenga bwâge bwoshi oku kujira enshusho nyinjà kulusha obusù bwonênè.

20 Olubaga nalwo, erhi lucirhonya obwinjà bwa bulya bushanja, lwarhangira lwagashâniza oyu mîra bakazâg'ikenga nka muntu.

21 Lâba oku gwashuba murhego barhezire abantu: okuyôboha ecitumule n'obukali bw'abaluzi, kwarhuma bahogeka emirhi n'amabuye izîno lirhashangîrwa.

Amabî galerhwa n'okugashâniza enshushano.

22 Bahabuka omu kumanya Nyamubâho barhanarhimukagwa†; oku obuhwinja bubabezize omu ntambala erhali nyi, babul'iyîrika amaligo mangana aho izîno ly'omurhûla.

23 Barhal'ibâga abâna mpu nterekêro, barhal'irherekêra enterekêro z'obwifulikwe. barhal'iyîza omu isirhe ly'endalwè n'orhudali.

24 Kwo kuhaba obucêse omu buzîne erhi omu buhya, ci omuntu ayîrhire owâbo omujina, erhi amujire burhè omu kumusheregeza obuyumpa.

25 Enshandalè yacîbêra: okubulaga omukò n'okuyîrha abantu, okuzimbana n'okurhebana, okuyîgîrizanya obubî n'okulenganya abandi; okutula entambala n'okulahirirana ebîrà;

26 okubonesa abakengwa nshonyi n'okuyibagira ehinja omuntu ajirirwe, okusherêza emirhima y'abandi n'okutungôlana, okuhira ishârha omu by'obuhya, obugonyi na ngasi bûmaguza.

27 Bulyâla okugashâniza enshusho za bushabusha, lyo igwârhiro, gwo murhondêro na bushwinjiro bwa ngasi bubî.

28 Barhâsiraha amango badwîrhe bâcîsîmîsa, balagule abantu eby'obunywesi, nîsi erhi babè n'obwôrhere bw'obulenzi, erhi bacîgashe ebîrà.

29 Kulya kubà mifiriri ya nsanamu bacîkubagira, barhanamanyiri oku hali oku bankababala bamacîgasha ebîrà.

30 Cikwône barhabule kuhanirwa aga mabî gombi: okugashâniza enshushano kwarhuma bakubya enkengêro ziyêrekîre Nyakasane obu-

† 14:22 14, 22 Vulgata, abalenga b'e Bukafu bayankirekwo oku kuhindula aha.

lyâlya bwâbo bwarhuma bakaz'icîgasha ebîrà, banagayaguza oburhimanya.

³¹ Obuhane abagoma bakwânîne bwo burhibukira oku bulenzi bw'enkola-maligo, ci arhali obuhashe bw'akantu bàcîgashaga.

15

Israheli arhagashâniza nshushano

¹ Wêhe Nyamuzinda Wîrhu, ôbà mwinjà, orhabêsha orhanakunira duba, byoshi lukogo obirhegekamwo.

² Ciru rhwankajira ebyâha erhi rhunali bâwe, bulya rhurhabiri obuhashe bwâwe; cîkwône rhurhâbijirè bulya rhuli bâwe.

³ Bulyâla okukumanya bwo bushinganyanya bwimâna, okumanya obuhashe bwâwe lyo igwârhiro ly'okurhafà

⁴ Nanga Yâgirwa, okusinga abantu basingaga obulenga bubî, kurharhuhabulaga, n'omukolo gwa bushabusha gw'ababinji gurarhurhebaga, rhurarhebaga ciru n'ensanamu z'amarangimarangi garhanalingânîni.

⁵ Omuhwinja yêhe akaz'ilolakwo anayumve amîru, anayumve amâcîfinja enshusho y'ensanamu zirhalimwo mûka.

⁶ Nkunda-maligo abacîkubagira ebiri ntyo, ababikola, abacîfinja byo n'ababiharâmya.

Nt'isirhe lilushire ery'okubumba n'okuharâmya enshushano

⁷ Lâba oku omubumbi amâhinaga ibumba lyâge; amâbumbamwo ebirugu rhunakolêsa. Eryôla ibumba lyonênè, lyo lyarhenziremwo

ebikamirwa n'ebikabulirwa. Muli ebyo birugu, cihî cakolêsibwa kulebe erhi kulebe, omubumbi yêne wâlutwa*.

⁸ Na kandi, -cikwône kucirhamiza busha-, ebyo byondo byônene abumbamwo irumbi mpu nyamuzinda, byo yêne acizind'irhengamwo lishinjo, byo anashubiramwo, -ye muntu wabirhengagamwo-, hano bakola bamusambîsa oku buzîne bwâge.

⁹ Ali aho, arhashibiriri olufû lwâge, arhana-manyiri oku ensiku zâge ziri nyofi; cikwône yêhe oku batuzi b'amasholo n'amarhale acîgerera, ayige abatuzi b'ecûma, alongeze n'irenge omu kubumba ebirhali byo.

¹⁰ Omurhima gwâge luvû, n'ebi ahirakwo omurhima byo bidaka kulusha ebidaka, n'obuzîne bwâge bwo bugalugalu oku ibumba.

¹¹ Kulya kubà arhishi omubumbi wamubumbaga olya wamuhiragamwo omurhima gukola emikolo, anamubûhiramwo omûka gw'obuzîne.

¹² Kâli ciru obuzîne bwîrhu kwo abulola nka mashârha ga bâna, n'okubâho kwîrhu kwo akulola nka cambu bashimbamwo obunguke; gwârhi yêne, mpu «ntaho omuntu arhayungukira, ciru n'omu bubî».

¹³ Kulusha abandi, oyôla arhahabiri oku câha abà ajizire, ye muntu oyanka idaho abumbamwo ebirugu bibereka, abulikûlamwo n'ensanamu za banyamuzinda!

* **15:7 15, 7** Ebinwa bishokwîre, byâli bya kushekera ebibinjwa n'abantu bigashânizibwe mpu banyamuzinda. Ebinwa bikulikire aha, bishekîre ababinja n'abatula ebya bene ebyo. Burhanzi: irumbi mpu bushanja; kabirhi: irumbi mpu balenga.

isirhe ly'Ab'e Mísiri bagashâniza orhusimba

¹⁴ Abasirhe bali banji, cikwône abâli basirhe kulusha, n'abâli bazamba kulusha omurhima gw'ecirhaba, banali abashombanyi b'olubaga lwâwe, balya balulibuzagya†.

¹⁵ Bôhe mpu banyamuzinda b'amashanja boshi banali banyamuzinda, n'obwo barhankahash'icîbonera n'agâbo masù, nîsi erhi bakolêse amazulu gâbo mpu bayîsemwo omûka, erhi marhwiri gâbo mpu bayumvemo, erhi eminwe y'enfune zâbo mpu bagwarhemwo hirebe, nîsi erhi amagulu gâbo mpu balambagiremwo.

¹⁶ Bulyâla muntu wabajiraga, muntu oyîsa omûka muhôzanyo wababumbaga. Cikwône ntà muntu wankahash'ibumba enshushano emushushire.

¹⁷ Nyakuhola-wahole, enkola-maligo zâge mpu nfune, zirhakola ogurhali mufiriri. Yêne ye mukulu hali ebyôla agashâniza, bulya yêhe abwîne cahiramwo omûka, ci byôhe ntà mango!

¹⁸ Banagashânize ciru na rhunyamakobwa rhw'ensimba bulya rhwo rhulushire ebindi bin-golongolo.

¹⁹ Orho rhusimba rhurhalimwo bwinjà buci bwankarhuma rhwayâgalana kula omuntu ankayâgalwa n'ecintu: rhwôhe kurhala rhwarhazire oku irenge n'omugisho gwa Nyamuzinda.

† 15:14 15, 14 Kukola kushubira omu myanzi y'olubaga lwa Nyamuzinda n'Ab'e Mísiri amango g'olubungo. Omwandisi anali arhanzir'iyireka, ayanka akanwa k'embalâfizi kayêrekîre banyamuzinda b'obwîhambi (13, 1—15, 13).

16

Ab'e Mîsiri na Bene Israheli: baguma ebikere n'abandi enkwâle

¹ Kwo kwarhumire bahâbwa obuhane bubakwânîne, bahanwa n'ebya-bene-ebyo; balibuzibwa n'omwandu gw'orhusimba.

² Oku wahâna abandi, olubaga lwâwe lwohe walukolera ebinja; amango lwâli lulwâzire amîru, walurheganyiza ebiryo binjinjà mpu lulye: zirya nkwâle.

³ Ab'e Mîsiri nabo bali bagwêrhe n'iralà ly'okulya, cikwône erhi babona enshusho y'okushologosa y'orhusimba* bali babarhumire, iralà bâli ly'okulya lyahirigirha; olubaga lwâwe lwohe, lwâli lurhanzir'ibà lwashalika hisungunu lw'abul'irhòla ebiryo binjinjà.

⁴ Kwâli kukwânîne abarhanzi, ba-nyakulibuza olubaga lwâwe, bajekwo ishali ly'akîrumè, bam-bali bâwe nabo, kwâli kukwânîne bayêrekwe ciru kwône oku abashombanyi bâbo bâlibuka.

Abantu banahanwe barhânanahanwe kuguma

⁵ Galya mango ebiryanyi bidârhi bibarhûlakwo omujina, bulya bakaz'ifà n'amanjokà-njokà, oburhè wali obîre burhàli bwa nsiku n'amango.

⁶ Kwâli kukalihira wabakalihiraga, wanabà nka wabakangaza hisanzi hisungunu, bulya bâli bagwêrhe ecêrekane c'obucire c'okukengêza ebinwa by'irhegeko lyâwe.

* **16:3 16, 3** Birya bikere by'omu citabu c'Olubungo (7, 27-29; 8, 2).

⁷ Na ngasi wayêrekîre eco cêrekane, arhafumiraga okubà acilozirekwo, ci wêne we wanamufumize, Muciza w'abantu.

⁸ Wayêreka abashombanyi bîrhu ntyo oku wêne we Mulîkûza ôlikûza abantu oku ngasi mabî.

⁹ Abashombanyi bàkaz'ilumwa n'enzi n'enzige bànakaz'ifà, harhanabonekaga obufumu bwankabaciza, bulya banali bakwânîne okuhanwa n'ebya bene ebyo.

¹⁰ Bagala bâwe bôhe ciru n'amanjokà-njoka garhabahashaga, bulyâla olukogo lwâwe lwali luyishir'ibarhabâla lwanabaciza.

¹¹ Ago mîno g'enjoka kukengêza gâkazâg'ibakengêza ebinwa byâwe, -byâli bibande bya kufuma duba†, kuderha mpu bankanayibagira bwenêne obone barhacihisiri oku burhabâle bwâwe.

¹² Arhanali badundu nîsi erhi mashahi gâbafumize, ci luderho lwâwe, Yâgirwa, lwo lufumya ngasi kantu.

¹³ Nêci, wêne we rhegeka olufù n'akalamo, we yandagaliza omuntu ekuzimu onashub'imuyinamula.

¹⁴ Omu bubî bwâge, omuntu ànayîrha owundi, ci arhankagalula omûka gwamagenda, nîsi erhi alîkûze oyu okuzimu kwamâhisa omu nfune.

Mîsiri na Israheli: okuhanwa baguma kwabà

† 16:11 16, 11 Rhulole muli Vulgata. 16, 13: Obuhashe bwa Nyamuzinda burhagwêrhi lubibi. Amango amalonza ntâco arhakalikûzakwo omuntu, anamulikûza oku lufù (rhulole muli Iz 38, 10-17; Lul 9, 14; 107, 18-19); agwêrhe ciru n'okurhenza omuntu omu balindamboho (rhulole muli 1 Bâm 17, 17-23; 2 Bâm 4, 33-35; 13, 21).

kulîkûza abandi

¹⁵ Kurhankahashikana omuntu afume okuhoko kwâwe.

¹⁶ Ba-nyankola-maligo erhi bali mpu barhakuyishi, lêro wabahana n'obuhashe bw'okuboko kwâwe; enkuba erhasâg'iboneka bundi, enkuba y'olubula, erya ya dubu-dubu, yaci'honda kulibo, n'enkuba-ebanda yabayôca yasirîza.

¹⁷ Ecikasômezagya kulusha, omu karhî k'amîshi, n'obwo go gazimya ebindi byoshi, omuliro gwakolêra bwinjâ bwinjâ‡, bulyâla igulu linakaz'ilwîra abashinganyanya.

¹⁸ Hali amango engulumira yakazâg'ibâ nka yâhorha mpu yankanayôca ebiryanyi bâli barhumire enkola-maligo; kwâli kuderha mpu babone banayumve oku buhane bwa Nyamuzinda bubashimbire.

¹⁹ Haligi n'amango engulumira yakazâg'iyâka bwenêne omu karhî k'amîshi, kuderha mpu esirîze emyâka y'omu ishwa ly'enkola-maligo.

²⁰ Olubaga lwâwe lwôhe waluyikuza n'ebiryo bya bamalahika, buzira kurhama. walurhumira ebiryo birheganye kurhenga enyanya, biryo byankashagalusa ngasi muntu, na ntâye birhankasîmîsa§.

²¹ N'ehyo biryo wakazâg'ihâna, byakaz'iyêrekana obwinjâ bwâwe oku bâna bâwe; byakaz'isîmisa ngasi obirîre byanakaz'ihinduka kulya owabirya alonzize.

16:16 16, 16 Lub 9, 23-24. ‡ **16:17 16, 17** Lub 9, 24-25. Hali amango enkuba ebanda, engulumira ezûke halya yabandaga. § **16:20 16, 20** Mâna ago (rhulole muli Lub 16, 31; Lul 78, 25).

22 Olubula n'olumè byakaz'irinda omuliro buzira kujonga, kuderha mpu abantu bamanye oku omuliro gwakaz'iyâka buzira kuhorha omu lubula n'omu nkuba, mpu gusingônole emyâka y'abashombanyi,

23 banamanye oku gwakazâg'iyibagira obwôrhere bwâgwo lyo guruhag'isherêza ebiryo bya abashinganyanya.

24 Byâbâga ntyo bulya ebiremwa bibà bikushizire we mulemi wabyo; kal'ibala bikola nka birhumirwe mpu bihane endyâlya, kurhûza birhuza nka birhumirwe oku makwânane g'abakulangâlira.

25 Ntyôla, ebiremwa byakaz'icijira barhumisi b'obuhanyi bwâwe bulîsa ngasi kantu, kwo kwarhumire bikaz'ihinduka nk'oku ôbilagîrîrekwo alonzize;

26 ntyo, Yâgirwa Nyakasane, abâna bazigirwa bamanya oku arhali emilala y'emburho y'omu ishwa yo eyikuza omuntu, ci akanwa kâwe ko kabika abakuyêmêra.

27 Bulyâla ebi omuliro guruhahashag'isherêza, byakaz'ijonga biyumva idûrhu ly'omwonzi munyi gw'izûba,

28 kuderha mpu oyîgîrize boshi oku kukwânîne bashokolere izûba bakola bavuga omunkwa, banakaz'ishenga embere izûba libashe.

29 Bulyâla obulangâlire bw'omugambanyi kwo bujonga nka lubula lwa mpondo. Kwo budwa nka mîshi masigala.

Mîsiri na Israheli: baguma omu mwizimya, abandi omu bumoleke

¹ Nêci Yâgirwa, emihigo yâwe erhaba nshâhu, erhanayumvikana; emirhima y'ebingolongolo yôhe mpu yamâbona enjira, n'obwo kuhabuka.

² Banyankola-maligo, oku bali mpu lero bamajaga bahinaga olubaga lutagatîfu, babugâna bakola bali omu mugozi gw'omwizimya*, omu migozi y'obudufu burhatwîkanuka, babugâna bali bashwêkere omu mwabâbwè, banakola bakage barhaciri omu kubona-mbere kw'ensiku n'amango.

³ Oku bamanyire mpu bayôrha bwifulikwe bo n'ebyâha byâbo by'obufundafunda, enyuma z'ecisîka cîru-cîru c'okubà bàyibagirwe, bàbona kukola kushandâzibwa bashandâzibwa, bànagwârhwà n'ebihamba binene, bànakangwa n'eri nka myomoka.

⁴ Bulyala n'enyumpa bàli mpu bacîfulisiremwo erhabacingaga oku bwôba, n'olubî lw'okuyôbohya lwàkazag'iyumvikana eburhambi bwâbo. n'abali nka bazimu bagwêrhe obusù bwîrubwîru bàkaz'ibabonekera.

⁵ Na ntà muliro gwabwîne obuhashe bw'okubamolekera, ciru n'obumoleke bw'enyenyêzi burhahashag'imolekera obwo budufu bw'ecôba.

⁶ Cîkwône, ecîriro cinene càkazag'icîyâsa ciciy-erekane cinabasigire ecôba, n'erhi ebyo byabâga byamagera, omu bwôba bwâbo, bakaz'iderha mpu nta côba cicilushire eco bayumvîrhe.

* **17:2 17, 2** Buhane bwa kali mwenda: omwizimya (olole muli Lub 10, 21-23).

⁷ Mpu bakolêsa amafumu, nago gayabirwa, mpu bayengeha lero bayengehulwa, enshonyi zahabumha,

⁸ bulyala ahakazâg'icikunga mpu bânakangûla omuntu olimwo ecikango, bone zaba nkumba erhi kukanguka kurhuma.

⁹ Ciru bankabire barhakangusiri n'akantu k'ecôbà, ebiryanyi byagera, n'olushungûrho lw'ensimba ziyandala binabakange: bakaz'ifà bâgeramwo omusisi erhi bwôba burhuma, balahire ciru okugalamula amasù mpu babone ecirêre n'obwo ntâko omuntu abule bwacibona. †Baherêrekerà bākaz'igeramwo omusisi n'obwôba, balahira ciru okulola kuli ebyo, ciru na ntâkwo bankacicifumizemwo.

¹⁰ Omanyè oku obubî ye mwôba murhanzi, bwone bunacîyâgiriza; erhi bulisa omuntu n'amagala, anamanyè mpu ye kola mubî kulusha abandî.

¹¹ Obwôba cirhali cindi aha nyuma ly'okuleka oburhabâle bw'entimanyo.

† 17:9 17, 9 Omu Ebibliya Ntagatîfu ya Verbum Bible, Kinshasa, 1992, ogu mulongo gwa 9, gurhenziremwo ibirhi: 9 na 10, LXX yehe guli mulongo muguma, Bible de Jérusalem kwo na kuguma. Ntyo eci cigabi Obushinganyanya 17, ahali ha milongo 20 caligwêrhe milongo 21. Okushimba LXX na BJ, rhushubire oku milongo 20, bulya 9 na 10 gukola mulongo gwa 9 gwone yombi ejiremwo. Ciru bankabire barhakangusiri n'akantu k'ecôbà, ebiryanyi byagera, n'olushungûrho lw'ensimba ziyandala binabakange: bakaz'ifà bûgeramwo omusisi erhi bwôba burhuma, balahire ciru okugalamula amasù mpu babone ecirêre n'obwo ntâko omuntu abule bwacibona. 10 Baherêrekerà. bakaz'igeramwo omusisi n'obwôba, balahira ciru okulola kuli ebyo, Ciru na ntâkwo bankacicifumizemwo.

¹² Bulyala amango omuntu omu murhima gwâge, arhacilinda burhahâle buci, go mango acîkebwa mpu ecirhumire c'amalibuko gâge cirhali cinyi, n'obwo arhacimanyiri.

¹³ Ega obwôla, mw'obwo budufu abalume bâhulabulaga, budufu ndundulya y'omurhindi Nnakuzimu‡, oku boshi iro liguma bâli,

¹⁴ bakarhangâla, barhal'ibona bashimbirwe n'emyômoka, barhal'iyumva omurhima guli budûrhuka erhi bwôba bwâli bubarhibukîre burhuma.

¹⁵ Na ntyo ngasi owali okulumbire, ciru ankabire ye ndi, anabe nka kulya bamuhiramwo emmambo banamwigalire omu mpamikwa nzirakahamikizo.

¹⁶ Omuntu, abè murhunzi erhi abè lungere, ciru ankabire omuntu buhumba akola, erhi ankabire amagwârha, amango amanashangwa n'omwizimya, arhacigwêrhi kundi-kundi ankajira. bulyala ogwo mugozi gw'omwizimya boshi gwâli gushwesire.

¹⁷ Empûsi yâhûsa, olwimbo lw'ebinyunyi byalyogôlera omu mashaka, olubî lw'amabuye gâhonongoka,

¹⁸ emirindi y'ebiryanyi byâgundumuka, okuyâma kw'eby'erubala bikali, omulenge gw'izu entôndo zigalwîre, ebyo byoshi byakaz'irhuma bâgurumanwa n'obwôba.

¹⁹ Ago mango obwo erhi igulu lyoshi limolekirwe n'omûshi gw'akalengerere, na ngasi muguma erhi ali omu mirimo yâge buzira

‡ 17:13 17, 13 Budufu burhenzire omu kuzimu. Yo rhuderha «ndundulya ya Nnakuzimu».

kurhangwa.

²⁰ Cikwône bôhe bonebone, endundulya y'omwizimya yacîbululira kulibo, ci erhi na bone bacizidohire, kulusha omwizimya.

18

¹ Oku batagatîfu bâwe bôhe, bwàli bumoleke bunji bwenêne. Ab'e Mîsiri, omu kuyumva ecîhôngero c'izû lyâbo buzira kubabona, bàkaz'ibaderha bany'iragi bulya bôhe bàrhali bababire.

² Babavuga omunkwa gw'okubà barhali bacîhôngere amabî bàjirirwe, banabahûna obwonjo oku bijiro byâbo by'obushombanyi.

³ Oku Ab'e Mîsiri bali omu mwizimya, abatagatîfu bâwe bôhe wabahà omunâra gwabamolekera, gubalangûle enjira y'ihanga gunababêre izûba lirhakoma ndi omu lubungo lwâbo lw'irenge.

⁴ Abo bandi bali bakwânîne banyagwe akamole bashwêkerwe n'omu mwizimya; abantu bàgwârhaga abâna bâwe mpira wâni, n'obwo bâli barhumirwe mpu bahereze igulu akamole karhazima k'irhegeko lyâwe!

Mîsiri na Israheli - Okurhumwa kwa Kaheza

⁵ Bali bahizire okuyîrhira abatagatîfu abâna hoshi, cikwône, muguma alobôka omu bâna bâli bakabulirwe boshi, erhi okola wabahana, wabanyaga omwandu gw'abâna bâli hagwcerhe, boshi bahwera omu muhûsi gw'amîshi.

⁶ Obwo budufu, balarha bâli erhi babubwîzirwe, na ntyôla, okumanya endahiro bali bayêmîre kwabaha omurhima n'obusîme.

7 Olubaga lwâwe lwakaz'ilinga oku-cira kw'abashinganyanya n'okuhera kw'abashombanyi,

8 bulya nêci abashombanyi bîrhu wali ôbahanyire, nîrhu rhwêne warhuhà irenge erhi orhuhamagala emunda oli.

9 Obwôla abâna b'abashinganyanya barherekêrera omu mwa bâbwè, kushimba amarhegeko g'obwôrhere bwa Nyamuzinda, boshi haguma balahira ibango, mpu bashinganyanya bakabà barhagwasinyi oku binjà n'oku ntambala; agôla mango obwo, bagwîra bàyimba enyimbo za bîshe.

10 Olubî lw'ecihôgêro c'abashombanyi bâbo byayumvikana, haguma n'endûlù y'abadwîrhe balakira abâna bâbo.

11 Obuhane bwagwârha omushizi bwanajakwo nnawâbo, oku omugunda ababire kwo mwâmi naye anababala.

12 Boshi haguma obwo, na lufù luguma, boshi bafîrwa nk'aha bwaceraga. Abazîne banyihira okubisha abafîre erhi entwâli z'obûko bwâbo zamahungumukira oku liguma.

13 Ntyo, abà amafumu gâbo gâbuzagya buyêmêra, erhi babona bafîrwa n'enfula, bajà bayêmêra oku olu lubaga ali mwene Nyamuzinda.

14 Oku byoshi biri bibohe omu kahwenyenye, n'oku obudufu bwahika omu karhî k'enjira yâbo,

15 kurhenga emalunga, Oluderho lwâwe*

* 18:15 18, 15 Oluderho lwa Nyamuzinda ludesirwe aha nka muganda warhabâla (rhulole muli Hoz 6, 5; Iz 55, 11; Yer 23, 29; Hbr 2, 2; Maf 19, 15).

lugala-byoshi, lwacirhunika kurhenga oku ntebe y'obwâmi, lwayandagala nka mulwî wa ntwâli, omu karhî k'ecihugo c'okuhezibwa. Lwayisha lufumbasire engôrho nyoji, gwo muhigo gwâwe gurhashuba-nyuma.

¹⁶ Lwayimanga, lwabumba igulu lyoshi lufù, lwahuma oku nkuba lunayimanzire oku idaho.

¹⁷ Ho n'aho, ensanamu z'ebilôrho bibî zabagezamwo omusisi, ebihamba byâbagwârha barhamanyiri n'oku biyishire.

¹⁸ Oku zabahizire oku idaho eyi n'eyi, banali nk'abafîre, boshi bakaz'imanyîsa igwârhiro ly'olufù lwâbo;

¹⁹ ebilôrho byâbagezagyamwo omusisi, byâli biyôsire bibahânîrîze, kuderha mpu bankanahungumuka barhanamanyiri bici bafîrekwo.

Bene Israheli babona omungo n'olukogo lwa Nyamubâho

²⁰ Cikwône, obwo buhane bw'olufù bwagwâsire ciru n'abashinganyanya banji bwabagwârhira omu irungu. Oku iragi lyâbo, omungo gwa Nyamuzinda gurhashingaga kasanzi.

²¹ Mulume muguma ntagengwa abalwîrakwo: ahuma amatumu g'omukolo gwâge, omusen-gero n'obubâni bw'okuhûna obwonjo, arhungâna omutula gwa Nyamuzinda, ahima olya kaheza, âyêrekana ntyo oku anali mwambali wâwe.

²² Akuba akabisha obwo, cikwône arhali oku buzibu bw'omubiri gwâge; nîsi erhi oku buhashe bw'amatumu gâge; buhashe bwa luderho

àyazizemwo nyakuhana abantu, àkengêza endagâno n'endahiro balahiriraga bîshe.

²³ Oku emirhumha ekola elunzirwe oku nsinga, aj'eluhya, ayonôla omungo anagusika mpu gwankanayêrekera omu njira y'abazîne.

²⁴ Bulyâla ecishûli câge calikwo igulu lyoshi, amazîno g'irenge lya bîshe erhi gali mahumbe muli milongo ini y'amabuye g'ecitwîro cidârhi, n'ecimanè câli oku irhwe lyâge erhi ciyandisirwekwo obwâmi bwâwe.

²⁵ Omu kubona ebyo, Kaheza arhînya ashubira nyuma; wali obîre nka wayêrekana omungo gwâwe kwône lwanahwa.

19

Ab'e Mîsiri bayishakwo Bene Israheli luminomino

¹ Enkola-maligo zôhe bazinda bazirhûlakwo dubu-dubu w'omutula, bulya Nyamuzinda ali ayôsire amanyire bici bâli balalîre okukola;

² ali ayôsire amanyire oku hano babà bamayêmêra olubaga lwâge lugende, na hano babà bamaluminika mpu lugendage, bayish'ihindula omulâli banaluyishekwo luminomino.

³ Kwo byânayishir'ibâ: oku baciri omu mishîbo, banacidwîrhe bâlakira aha nshinda z'abâna bâbo, bajamwo erindi isirhe mpu bwenge, bakanyakwo balya bayimbîriraga mpu bagende, babalibirhakwo nka kulya balibirha oku muntu wayâka.

⁴ Buhanya bwabalimwo, erhi banabukwânîne, bwo bwabakolesagya ebiri ntyo, bwanabayibagiza ebi bàbwîne, bwarhuma bàyûshûla oku malibuko gâbo, agandi mababale barhâli bacibona,

⁵ bayish'ifà okurhafûbwa, oku olubaga lwâwe lwayisha lwabona ebirhangâzo omu njira.

⁶ Bulyâla erhi ôkola wacinga abâna bâwe oku ngasi bubî, ebiremwa byoshi wabirhegeka byâyumva, byâshubira omu bwôrhere bwâbyo.

⁷ Bàlangira ecitû câbululira ehibohôlolo oku icumbi, n'agâli mîshi gafununukamwo idaho lizibu; enyanja ndukula yashuba njira nkana, emilaba y'enyanja yahinduka cizenga.

⁸ n'olubaga lwâwe lwoshi lwayikira, erhi lulanzirwe n'okuboko kwâwe lunadwîrhe lwarhangâla n'ebisômerîne.

⁹ Omu lwâbuko bâli nka nfarasi; bàkaz'icanacana nka bâna-buzi erhi bakola bacikwîtakira, we Nyakasane, Muciza wâbo.

Ebiremwa omu bwôrhere bwabyo

¹⁰ Erhi banacidwîrhe bakengêra ehyabaga omu lubungo lwâbo obwôla, oku emingwenyenye yarhengaga omu idaho ahâli h'okurhenga omu biremwa bizîne, oku olwîshi lwarhengagamwo omwandu gw'emidoke ahâli h'okurhengamwo enfî.

¹¹ Buzinda bwa nyuma, erhi bàgwârhwâ n'amîru bànalakira ehya amîru, babona omuhindûlo omu kuburhwa kw'ebinyunyi;

12 nêci, omu kulonza mpu barhîmûkwe, enkwâle* zanyonyoka omu nyanja!

Mîsiri abîha kulusha Sodoma

13 Cîkwône, abanya-byâha bôhe, obuhane bwabahonera, bulya buhane bwâli bushokolirwe n'emilazô, nka mushonza-ntambala; kwanali kushingânîne bababale erhi maligo† gâbo garhuma, kulya kubà bali babikire ecigolo omujina mubî bwenêne.

14 Abandi barhayankiriraga ebigolo erhi biy-isha; bôhe kwabà kugwârha bagwârha mpira ebigolo byâli bijizire ebinja.

15 Kurhalusa aho, -n'okwo bakudôsibwa-, abarhanzi bâli bayirukire bàyêrekana obushomhanyî emunda ebigolo biri.

16 Ab'e Mîsiri bôhe bazimâna olubaga lwâwe bwinjà bwinjà, erhi babà bamabayêmêrera okuyûbaka n'okulya ebyâbo bwinjà, bàbarhindibuza n'emikolo ya ngasi lusiku.

17 Bahûrhiraga aha lumvi lw'omushinganyanya, omwizimya‡ gwabagorha, ngasi muguma ajà alonza enjira y'okuhika aha lumvi lwâge.

Obwôrhere buhyâhya bw'ebiremwa

18 Ntyôla, ebiremwa byakaz'ihinganula obwôrhere, nka kulya omuzihi aheba omuhindûlo omu mulya gwâge, n'obwo acisêzize

* 19:12 19, 12 Ezo nkwâle yo zarhengaga ebwa nyanja (rhulole muli Mib 11, 31). Ahâla omwandisi aziyêrekîne nka kulya omu nyanja zayômokaga. † 19:13 19, 13 Abantu b'e Sodomo, Lolâ muli Murh 19. ‡ 19:17 19, 17 Bulya buhane bw'omwizimya ab'e Mîsiri bàhâbagwa. Omushinganyanya: Loti oyo. Rhulole muli 10, 6; Murh 19; 2 Pet 2, 6-8.

izù ly'olwimbo; okwôla kubonekîne omu kusingiriza bwinjà ebyabîre.

¹⁹ Ebiremwa by'oku idaho byahinduka bikola by'erwîshi, n'ebiyôga byaboneka oku idaho§.

²⁰ Omuliro gwabonera emisî omu mîshi, n'amîshi gayibagira obwôhere bwâgo bw'okuzimya omuliro.

²¹ Olundi lunda, engulumira yaleka erhahumaga oku nyama y'ensimba zàkâg'ibà ziri nsungungunu zinabul'iyikira omuliro; ebiryo bya Nyamuzinda nabyo birhajongaga n'obwo byàli bishushire olubula lwo lujonga duba.

Okushwinja

²² Nêci Yâgirwa, olubaga lwawe wali olukuzize muli ebyo wanaluhà irenge; orhalugayaga ci wakaz'ibà oluyimangîre ngasi mango na ngasi hantu!

§ 19:19 19, 19 Bene Israheli n'ebintu byâbo, bàgera omu nyanja nka kulya bakagera oku idaho. Biryà bikere byajaga eka omu cihugo ca Mîsiri.

BIBLIYA NTAGATIFU OMU MASHI
The Holy Bible in the Shi language of the Democratic
Republic of the Congo: Bibliya Ntagatifu omu mashi
(Bible with Deuterocanon)
La Sainte Bible en langue shi de la République
démocratique du Congo

copyright © 2024 BUKAVU Mashi and other Kivu Languages Bible

Language: Mashi (Shi)

Contributor: BUKAVU Mashi and other Kivu Languages Bible

Bibliya aha nfune ajage n'emurhima n'omu bijiro

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-07-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Jul 2025 from source files dated 2 Jul 2025

32d7d8c6-4f1f-556c-bf3d-9ed771bbfd1e